

ЧЕРНІГІВСЬКА ДЕРЖАВНА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ім. В. Г. КОРОЛЕНКА

***Знаменні і пам'ятні дати
по Чернігівській області
на 2002 рік***

Чернігів-2001

П Е Р Е Д М О В А

Бібліографічний покажчик «Знаменні і пам'ятні дати по Чернігівській області на 2002 рік» має рекомендаційний характер і не претендує на вичерпність. Складачами вибрано десять різнопланових дат, до яких написано короткі довідкові відомості і складені рекомендаційні списки. Посібник стане у нагоді музейним і бібліотечним працівникам, краєзнавцям і журналістам, студентам і викладачам вузів.

Зірочками позначені дати, до яких складено довідки і списки літератури.

ПЕРЕЛІК ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НА 2002 РІК

СІЧЕНЬ

1 – 65 років тому в с. Поділ Срібнянського р-ну народився В. І. КАВА (1937) – відомий дитячий письменник, лауреат Республіканської премії ім. Л. Українки. Автор роману про Чернігівщину «Таємниці однієї любові».

3 – 60 років тому в с. Мочалище Бобровицького р-ну народився А.Г. ПОГРІБНИЙ (1942) – доктор філологічних наук, професор КДУ ім. Т. Шевченка та Українського Вільного університету в Мюнхені, академік Академії вищої школи України.

4 – 60 років тому в с. Ленінівка (Сахнівка) Менського р-ну народився М.М. ТКАЧ (1942) – поет і фольклорист, автор поетичних книжок «Древо», «Риштування» та ін., лауреат літературної премії «Благовіст».

5 – 60 років тому в с. Крехаїв Козелецького р-ну народилася Н. П. ЗУБИЦЬКА (1942) – академік Української екологічної академії. У 1998 р. її іменем названа відкрита у Всесвіті мала планета. Лауреат премії «Дружба», премії ім. акад. Вернадського та поки що є єдиним у світі лауреатом премії ім. Євпраксії.

14 – 80 років від дня народження В. Г. ГНЄЗДИЛОВА (1922) – українського архітектора, творча діяльність якого пов'язана з Козельцем.

– 65 років від дня народження Є. П. ГУЦАЛА (1937-1995) – відомого українського прозаїка, випускника НДПІ ім. М. Гоголя.

27 – 60 років тому народився О. В. КАКАЛО (1942) – засл. худож. України, голова Черніг. обл. орг. Спілки худож. України.

*29 – 60 років тому в Новгороді-Сіверському народився С. С. ВОЇНОВ (1942) – один з активних збирачів матеріалів про «Слово о полку Ігоревім», був засновником і директором Новгород-Сіверського музею «Слова». Автор численних краєзнавчих публікацій і двох книг.

ЛЮТИЙ

5 – 100 років з дня народження М. А. СЛАВЯТИНСЬКОГО (1902 – 1983) – українського письменника-перекладача із світовим ім'ям. Жив і працював у Чернігові.

6 – 65 років тому в с. Сибереж Ріпкинського р-ну народився В. В. КЕЗЛЯ (1937 – 1984) український прозаїк.

*8 – 180 років від дня народження О. В. МАРКОВИЧА (1822 – 1867) – українського фольклориста, етнографа. Жив і працював у Чернігові.

12 лютого – 100 років тому в Носівці народився В.І. ЛЯШЕНКО (1902–1975) – український фізик, доктор фізико-математичних наук, професор.

21 – 85 років тому (1917) відкрито Ніжинську міську публічну бібліотеку ім. М. В. Гоголя.

23 – 60 років тому в с-щі Добрянка Ріпкин. р-ну народився В. П. ІНЮТІН (1942) – відомий Укр. фотомайстер, лауреат багатьох Міжнародних конкурсів в Іспанії та ін. країнах. Живе і працює в Чернігові.

26 – 60 років тому в смт. Березна Менського р-ну народився М.М. ЄМЕЦЬ (1942) – лауреат Державної премії в галузі науки і техніки, директор ВАТ «Птахорадгосп «Березнянський».

27 – 200 років (1802) з часу утворення Чернігівської губернії.

БЕРЕЗЕНЬ

5 – 175 років з дня народження Л. І. ГЛІБОВА (1827 – 1893) – українського байкаря, поета-лірика. Життям і діяльністю пов'язаний з Черніговом і Ніжином.

– 65 років тому в с. Монастирище Ічнянського р-ну народилась В.Ф. ПАРХОМЕНКО (1937) – відома українська бандуристка, народна артистка України.

8 – 80 років тому в Носівці народився І. К. ЧИРКО (1922) – автор багатьох книжок–перекладів з китайської, японської та ін. мов. Науковий працівник інституту українознавства Київського Національного університету.

13 – 95 років тому на Київщині народився В. Д. НЕФЕЛІН (Нагорський) (1907–1968) – український прозаїк. Випускник Чернігівського вчительського інституту. Репресований. Жив і помер в Острі.

14 – 90 років тому в Чернігові народився Й. А. РАПОПОРТ (1912–1990) – учений–генетик, академік, Герой Соціалістичної Праці, лауреат Ленінської премії, кавалер ордена Почесного легіону (Франція).

22 – 160 років від дня народження М. В. ЛИСЕНКА (1842–1912) – українського композитора. За походженням – з чернігівської козацької старшини. Неодноразово відвідував Чернігівщину з концертами.

28 – 125 років (1877) з часу заснування ОУНБ ім. В. Г. Короленка.

31 – 130 років тому народилася О. М. КОЛЛОНТАЙ (1872–1952) – перша жінка – дипломат. Дочка генерала М. Домонтовича – поміщика с. Кудрівки Сосницького повіту. У 1919 р. і пізніше відвідувала Чернігівщину, жила з батьком в родинному маєтку.

– 75 років тому в с. Погорільці Семенівського району народився В. І. КОРОБКО (1927–1944) – юний партизан з'єднання О. Ф. Федорова. Нагороджений орденами Леніна і Червоного Прапора.

КВІТЕНЬ

4 – 95 років тому в с. Березівка Талалаївського р-ну народився М. Т. КОЛЯДА (1907 – 1935) – український композитор.

*9 – 120 років тому народився В. Л. МОДЗАЛЕВСЬКИЙ (1882–1920) – український історик, генеалог. З 1907 до 1918 року жив і працював у Чернігові.

23 – 130 років від дня народження К. К. ГЕДРОЙЦА (1872–1932) – видатного вченого – хіміка. З 1918 до 1930 рр. очолював агрохімічний відділ Носівського с.–г. станції.

ТРАВЕНЬ

– 60 років тому (1942) розпочалась діяльність розвідувально– диверсійної групи Героя Радянського Союзу К. С. ГНІДАША (1914–1943) на території Чернігівської області.

1 – 75 років тому в с. Макіївка Бахмацького р-ну народився В. К. МОСКАЛЕЦЬ (1927 – 2001) – український прозаїк. Автор повісті «Сейм виходить з берегів», інших творів про Чернігівщину.

– 85 років тому в с. Лебедівці Козелецького р-ну народився І. Й. СОЧИВЕЦЬ (1917) – український письменник–гуморист.

16 – 60 років тому в Грузії (Сванетія) народився Г. М. ПЕТРІАШВІЛІ (1942) – поет, прозаїк, кінодраматург. Багато років живе в Чернігові та Києві.

16 – 185 років від дня народження М. І. КОСТОМАРОВА (1817 – 1885) – відомого світові історика, громадського діяча, засновника Кирило – Мефодіївського товариства, збирача українського фольклору. З 1874 до 1885 р. жив і працював у с. Дідівці Прилуцького р-ну.

– 65 років тому в с. Линовиці Прилуцького р-ну народився М. П. ТУРКІВСЬКИЙ (1937) – поет, скульптор і художник. Живе у Прилуках.

18 – 120 років тому (1882) утворено Чернігівське відділення селянського поземельного банку.

20 – 50 років тому в с. Смичин Городнянського р-ну народилася Л. І. КОНДРАШЕВСЬКА (1952) – народна артистка України, солістка–вокалістка Національної філармонії (Київ).

ЧЕРВЕНЬ

*6 – 60 років тому в с. Макіївка Носівського р-ну народився М. І. СТРАТІЛАТ (1942) – відомий український графік, заслужений художник України.

10 – 70 років тому в с. Поділ Срібнянського р-ну народився Б.М. ЄМЕЦЬ (1932) – Генеральний директор, художній керівник Національного цирку України, народний артист України.

ЛИПЕНЬ

– 95 років тому в Носівці народився Р. А. РУДЕНКО (1907–1981) – Генеральний прокурор СРСР, головний обвинувач на Нюрнберзькому процесі.

4 – 220 років тому (1782) затверджено герби міст Чернігівщини.

*7 – 150 років тому в Новгороді – Сіверському народився В. П. НАУМЕНКО (1852 – 1919) – український культурний і громадський діяч, міністр освіти за часів гетьмана П. П. Скоропадського. Розстріляний більшовиками.

11 – 60 років від дня народження П. І. КЛИМУКА (1942) – льотчика–космонавта СРСР, двічі Героя Радянського Союзу, випускника ЧВВАУЛ (1964), Почесного громадянина м. Чернігова.

16 – 100 років від дня народження І. ЮРКОВА (1902- 1929)–поета. Дитинство і юність пройшли в Чернігові. Учився в місцевій гімназії.

19 – 160 років тому народився О.С. ЛАШКЕВИЧ (1842-1889) – редактор – видавець “Киевской старины”, дослідник чернігівської минувшини. Пов’язаний із Стародубом, Черніговом, с. Жукотки Чернігівського повіту.

25 – 65 років тому в Ічні народився С. Г. МАРИНЧИК (1937)–кіносценарист, прозаїк і поет, лауреат обласної премії ім. М. Коцюбинського. Живе в Ічні.

27 – 135 років тому в Олишівці Чернігівського р-ну народився В. САВЧЕНКО–БІЛЬСЬКИЙ (1867 – 1955) – директор канцелярії Морського міністерства України у грудні 1917р., начальник першого в Україні військово–морського закладу. Помер в еміграції у Франції.

28 – 60 років (1942) з часу утворення Чернігівського партизанського з’єднання О. Ф. Федорова (1901–1989).

СЕРПЕНЬ

– 130 років тому в Прилуках народився С. СІРОПОЛКО (1872 – ?) – педагог, бібліолог, журналіст, культурно-освітній діяч.

4 – 125 років від дня народження Б. Б. ПОЛИНОВА (1877–1952) – видатного ґрунтознавця, геохіміка і географа, академіка АН СРСР. У 1901–1907 рр. працював у статбюро Чернігівського губернського земства.

10 – 50 років тому народився О. Г. АСТАФ’ЄВ (1952) – член Національної Спілки письменників України, професор НДПУ ім. М. В. Гоголя, автор поетичних книг, монографій з історії української літератури.

24 – 75 років тому в с. Хрипівка Городнянського р-ну народився Л.Г. ЛУК’ЯНЕНКО(1927) – відомий правозахисник, голова Асоціації дослідників голодоморів в Україні (на громадських засадах), співавтор Декларації про державний суверенітет, автор Акту проголошення незалежності України.

ВЕРЕСЕНЬ

5 – 185 років від дня народження О. К. ТОЛСТОГО (1817–1875) – класика російської літератури. Життям і діяльністю пов’язаний з Чернігівщиною.

8 – 80 років тому в с. Петрівське Козелецького р-ну народилась Р.Д. СЕНІКОВА (1922) – український театрознавець.

17 – 135 років від дня народження В. Є. БОГДАНІВСЬКОЇ–ПОПОВОЇ (1867–1896) – доктора фізичних та хімічних наук. Життям і діяльністю пов’язана з с. Шабалинів Коропського р-ну.

23 – 65 років тому в Любечі народився В. В. СТРЕЛКО (1937) – відомий вчений в галузі синтезу та дослідження сорбентів. Академік НАН України.

ЖОВТЕНЬ

4 – 80 років тому в с. Мала Загорівка Борзнянського р-ну народився Д.М. КУРОВСЬКИЙ (1922 – 1988) – український поет.

5 – 75 років тому в с. Миколаївка Борзнянського р-ну народився Д. Ф. ЧЕРНЕГА (1927) – доктор технічних наук, професор, академік Академії інженерних наук і Академії вищої школи.

*14 – 75 років тому в с. Рогізки Щорського р-ну народився А. А. КАРНАБЕД (1927) – член-кореспондент Української Академії архітектури, відомий чернігівський архітектор і краєзнавець.

15 – 70 років (1932) з часу утворення в складі УРСР Чернігівської області.

19 – 100 років тому в с. Незаможне Ріпкинського р-ну народився С.П.ЛЕВЧЕНКО (1902 – 1969) – мовознавець, лексикограф, кандидат філологічних наук, зав. відділом Інституту мовознавства АН УРСР.

23 – 130 років тому в с. Сокиринці Срібнянського р-ну народився Г. ПФЕЙФЕР (1872–1946) – видатний український–математик.

ЛИСТОПАД

4 – 35 років тому (1967) відкрито Ніжинський краєзнавчий музей.

9 – 80 років тому в с. Альшинському Городнянського р-ну народився М.Р. ЗАЄЦЬ (1922) – журналіст, прозаїк, фронтовик, учасник параду Перемоги 1945р. в Москві. Автор кількох книг про війну.

– 130 років тому на Поділлі народився Б.С. ЛЕПКИЙ (1872 – 1941)–поет і прозаїк, автор повістей, пов'язаних з образом Мазепи і Батурином.

*11 – 80 років тому в с. Хрещате Козелецького р-ну народився К.Т. ЖУРБА (1922 – 1982) – талановитий український поет–фронтовик.

12 – 80 років тому в с. Москалі Чернігівського р-ну народився М. У. БІЛИЙ (1922) – український фізик-оптик, чл.-кор. АН УРСР (1960), заслужений діяч науки УРСР.

13 – 120 років тому в Новгороді–Сіверському народився В. М. СОРОКА–РОСИНСЬКИЙ (1882 – 1960) – російський педагог–новатор, головний герой твору Л. Пантелєєва «Республіка Шкід».

20 – 285 років тому в Ніжині народився Г. КОНИСЬКИЙ (1717 – 1795) – український письменник і церковний діяч.

25 – 110 років тому в Чернігові народився В. М. ГАНЦОВ (1892-1979) – визначний мовознавець, проф. Був репресований у 1930 р. Після звільнення жив і помер у Чернігові.

ГРУДЕНЬ

– 85 років тому (1917) в Чернігові засновано видавництво «Сіверянська думка».

2 – 65 років (1937) з часу заснування Чернігівської обласної бібліотеки для дітей ім. М. Островського.

7 – 175 років тому народився М. В. ГЕРБЕЛЬ (1827 – 1883) – автор книжкової україніки, випускник Ніжинського ліцею.

8 – 25 років тому (1977) засновано Чернігівську обласну бібліотеку для юнацтва.

*19 – 95 років тому в с. Горбове Новгород – Сіверського р-ну народився М.Я. СКУБА (1907 – 1937) – український поет. Репресований і розстріляний. Реабілітований посмертно.

25 – 60 років тому на Кіровоградщині народився В. І. МАГДАЧЕНКО (1942) – живописець, худож.-монументаліст, чл. нацон. Спільки худож. України (1990). Живе і працює в Чернігові.

28 – 65 років від дня народження В. М. СУБАЧЕВА (1937) – народного артиста України, лауреата республіканського конкурсу вокалістів ім. М. В. Лисенка. Живе і працює в Чернігові.

31 – 130 років від дня народження В. Г. КРИЧЕВСЬКОГО (1872 – 1952) – українського маляра і графіка, архітектора. Автор надгробного пам'ятника М. Коцюбинському в Чернігові.

ЦЬОГО РОКУ:

- *1120 років (882) з часу першої літописної згадки про смт. Любеч.
- 850 років (1152) з часу першої літописної згадки про с. Бобровицю Чернігівського р-ну.
- 460 років (1542) з часу першої згадки про с. Короп'є Козелецького р-ну.
- 325 років (1677) з часу першої писемної згадки про с. Архипівка Семенівського р-ну.
- 290 років (1712) з часу першої згадки про с. Крехаїв Козелецького р-ну.
- 270 років (1732) з часу заснування с. Петруші Ріпкинського р-ну.
- 260 років (1742) з часу створення Лизогубівського літопису.
- 250 років тому (1752) у Козельці відкрито лікарню.
- 220 років тому (1782) м. Остер став повітовим містом Київського намісництва.
- 200 років тому (1802) Козельцю надано статус повітового міста Чернігівської губернії.
- 100 років тому (1902) відкрито нові бібліотеки: у с.с. Головенки Борзнян., Вихвостів Городнян., Олександрівка, Савинки, Сядрине Корюків., Киселівка Мен., Бирине, Дігтярівка, Попівка, Лісконоги Новгород-Сіверського, Добрянка Ріпкин., Костобобрів Семенів., Красний Колядин Таталаїв. р-нів.

* * *

– 125 років тому народився С. БАРАН-БУТОВИЧ (1877- 1944) – історик, краєзнавець, археолог. Працював у Чернігівському історичному музеї, викладав у ЧДПІ ім. Т. Шевченка.

– 135 років тому в с. Ковчин Чернігівського р-ну народився А. В. ВЕРЗИЛОВ (1867–1931) – український історик та краєзнавець, засновник Чернігівської Української Громади.

– 180 років від дня народження А. П. КЕРН (1822 – 1879) – музи О.С. Пушкіна. Мала сосницьке коріння. У 1844–1855 рр. жила у сосницькій садибі свого прадіда Ф. Полторацького. Її дівоче прізвище Полторацька.

– 100 років тому в Чернігові народився О. І. КОЛОСКОВ (1902–1972) – вчений по створенню технологій оборонного значення. Лауреат двох Державних і Ленінської премій.

– 265 років тому в Чернігові народився М. С. КРУТЕНЬ (1737–1770) – один з перших вітчизняних фізіологів.

– 170 років тому народився Г.О. КУШЕЛЬОВ – БЕЗБОРОДЬКО (1832–1870) – письменник, опікун Ніжинського ліцею. Мав родинний маєток у с. Стольному Менського р-ну.

– *90 років тому в Чернігові народилася Р. М. ОКІПНА (1912–1942) – українська артистка, член Київського підпілля. Головна героїня п'єси В. Собка «Київський зошит» і художнього кінофільму «Два роки над прірвою».

– 100 років тому в Борзні народився А. А. ОЛІЙНИК (1902–1936) – український поет.

– 180 років від дня народження ВАЛЕРІАНА ПОДВИШОЦЬКОГО (1822–1892) – лікаря, професора фармакології. Працював і помер у Чернігові.

– 70 років від дня народження В. П. РОМАНЕНКА (1932) - вірусолога, доктора ветеринарних наук, академіка Української академії аграрних наук, лауреата Держ. премії в галузі науки і техніки. Директор УНД ін-ту сіл. мікробіології УАСГН у Чернігові.

– 230 років від дня народження І. Ф. ТИМКОВСЬКОГО (1772–1853) – українського педагога, професора права. У 1825-1838 рр. очолював Новгород–Сіверську гімназію. Помер у с. Туранівці Глухівського пов. Чернігівської губернії

– 160 років тому в Києві народився В. М. ХИЖНЯКОВ (1842–1917) – визначний діяч Чернігівського земства. Похований у с. Кезі Чернігівського пов. (тепер Ріпкинський р-н).

29 СІЧНЯ

60 РОКІВ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ С. С. ВОЇНОВА (1942)

КОЛЕКЦІОНЕР, БІБЛІОФІЛ, КРАЄЗНАВЕЦЬ

Святослав Святославович Воїнов народився в Новгороді–Сіверському. Тут закінчив середню школу, після чого вступив на радіотехнічний факультет Харківського політехнічного інституту. Закінчив вуз 1966 р.

І так сталося, що своє життя С. С. Воїнов пов'язав із службою в армії. Військовий інженер, підполковник Радянської армії, він захопився збиранням різноманітних матеріалів, пов'язаних із «Словом о полку Ігоревім». Адже події, описані у творі давньоруської літератури, відбулись на рідній йому новгород – сіверській землі.

Як зазначається у першому томі «Енциклопедії «Слова о полку Ігоревім» (російською мовою), на початок 1990 р. особиста колекція С. С. Воїнова налічувала понад 6 тис. одиниць зберігання (понад 1600 книг, до 400 робіт художників, понад 300 рукописних робіт, інші експонати). Святослав Воїнов є одним з яскравих популяризаторів матеріалів, присвячених «Слову о полку Ігоревім». Спільно із зав. відділом Чернігівського обласного історичного музею ім. В. В. Тарновського С. О. Половниковою С. С. Воїнов видав каталог «Виставка книг «Слово о полку Ігореве» (Дзержинск, 1985).

У рідному Новгороді–Сіверському С. С. Воїнов оселився після того, як вийшов з відставки. За його ініціативою в старовинному місті відкрито музей «Слова о полку Ігоревім» (1990). Був його директором.

Святослав Воїнов плідно працює в бібліотеках і архівах Чернігова, Новгорода–Сіверського, Києва., Москви. Наслідком такої копіткої праці стали видані ним книги «Село Чайкине» (Чернігів, 1998) та «Новгород–Сіверський» (Чернігів, 1999).

Село Чайкине Новгород–Сіверського р-ну колись було хутором. За переказами його започаткував козак Чайка, якому Катерина II за особливу хоробрість подарувало 40 десятин землі. Сталося це 1786 р. Святославу Воїнову, за його визнанням, «довелося провести деякі архівні пошуки, встановити достовірність спогадів, поспілкуватись з очевидцями подій». Все це сприяло тому, що авторові вдалося написати цікаву історію села Чайкине, розповісти про долю його уродженців, скласти «Чайкинський некрополь». Книга містить цікаві посилання на унікальні архівні і літературні джерела.

Свою наступну книгу «Новгород–Сіверський» С. С. Воїнов визначив як нариси історії. Видання присвячувалося 900–річчю Новгород–Сіверського князівства. У передмові до книги автор зазначив, що у XVIII і XIX ст. такі дослідники, як Іван Халанський, Андрій Пригара, Іван Сбітнев, Павло Свиньїн, Михайло Рклицький стали авторами цікавих нарисів про історію Новгорода–Сіверського. Вони використовували не лише друковані, але й архівні матеріали, дані топонімики і статистики. З того часу пробігло багато років і, як зазначає Святослав Воїнов, «не можна зупинити життя, не можна зупинити історію».

Книжка ним написана. Автор продовжує вивчати історію Новгорода–Сіверського, сподіваючись видати нову книжку про рідне йому місто.

Святослав Воїнов опублікував низку статей краєзнавчого змісту в журналі «Сіверянський літопис», в газетах «Черниговский полдень», «Радянське Полісся». Краєзнавець – дослідник розповів своїм читачам про музей «Слова» у Новгороді-Сіверському, розкрив цікаві сторінки історії Новгород–Сіверської гімназії. Святослав Воїнов присвятив свої статті яскравим особистостям – таким, як педагог К. Д. Ушинський, письменник П. О. Куліш, вчений–пушкініст Р. М. Волков, дружина князя Ігоря Ярославна, художник-графік В. Ф. Леоненко. Життям і діяльністю вони пов'язані з Новгородом–Сіверським і Черніговом. Зацікавленого читача знайшла стаття С. С. Воїнова про походження топоніму «славутич» та його зв'язок із «Словом о полку Ігоревім». Бібліофіли виявили інтерес до публікації Святослава Воїнова про рідкісні книги у Новгород–Сіверській районній бібліотеці.

С. С. Воїнов постійний автор «Сіверянського літопису», котрий видається в Чернігові. Ним складений «Покажчик змісту журналу «Сіверянський літопис» за 1995–2000 рр. , опублікований у цьому часописі за 2001 рік (№1). Так Святослав Воїнов виявив свої здібності як бібліограф.

Своє 60–річчя він зустрічає із значним творчим і дослідницьким доробком, який є гідним внеском у створення бази літературних джерел з історії Чернігівщини.

ЛІТЕРАТУРА:

ПРАЦІ С. С. ВОЇНОВА

СЕЛО Чайкине /Ред.журн. «Сіверян. літопис».–Чернігів: РВК «Десн. правда», 1998.–84с.

НОВГОРОД – СІВЕРСЬКИЙ: Нариси історії.– Чернігів: Сіверян. думка, 1999.– 163 с.

* * *

ДЕ БУТИ музею «Слова»?//Літ. Україна.– 1985. – 26 верес. – С.6.

Авт. пропонує створити його у Новгороді –Сіверському.

МУЗЕЙ «Слова...» – у нас /Зап. О. Росан //Рад. Полісся. – 1990.–15 верес.

ПІВТОРАСТА років на службі освіти //Рад. Полісся. – 1995.–18 січ.

Новгород–Сіверська гімназія.

«І В СІВЕРСЬКУ моїм коханім...»: (П. О. Куліш і Новгород–Сіверський) //Сіверян. літопис. – 1995. – №2. – С. 44–49.

НА ЩАСТЯ, збереглась //Рад. Полісся. – 1995. – 19 квіт.

Новгород–Сіверська гімназія.

ПЕРМСЬКИЙ літописець [В. Н. Шишинок] //Рад. Полісся. – 1995.–17 черв.

Випускник Новгород–Сіверської гімназії.

ВИДАТНИЙ вчений–пушкініст: (До 110– річчя від дня народження Р.М. Волкова) //Рад. Полісся. – 1995. – 30 верес.–С.3.

ХТО ТИ, ЯРОСЛАВНО? //Рад. Полісся.– 1995. – 21 жовт.

Гіпотеза щодо походження дружини князя Ігоря.

ЖИВ для України //Рад. Полісся. – 1995. – 9 груд. – С. 2.

Про письменника Д.В. Марковича (1848 – 1920) – племінника О. В. Марковича. Його перебування у Новгороді–Сіверському.

«СЛОВО О ПОЛКУ ІГОРЕВІМ» у творчості літераторів Новгород–Сіверщини //Відгук «Слова о полку Ігоревім» в українській і зарубіжній літературі.– Суми, 1996. – С. 60- 83.

ЩЕ раз про «Славутич»: Славутицький оберіг //Сіверян. літопис. – 1996. – №1. – С. 21–22.

Походження топоніму «славутич», зв'язок його із «Словом о полку Ігоревім».

НОВГОРОД–СІВЕРСЬКИЙ вертеп //Рад. Полісся (Новгород–Сіверський). – 1996.–14верес.

ЦІКАВИВСЯ історією //Рад. Полісся. – 1996. – 16 жовт.

- Знахідки рідкісних книг у Новгород–Сіверській районній б-ці.
ЦУПРИНСЬКИЙ яр [у Новгороді–Сіверському] //Рад. Полісся. – 1996.– 4 груд.
ИСТОРИЯ одного экслибриса //Черниг. полдень. – 1997. – 6 февр.– С.5.
Книжкові знаки на лінолеумі черніг. худож. В. Леоненка.
ПЕРВАЯ гимназия [в Новгороде-Северском] //Черниг. полдень. – 1997.–27 февр. – С.5.
ТЫСЯЧЕЛЕТНИЙ свидетель «Слова» //Черниг. полдень. – 1997.–3 июля.– С.5.
м. Новгород–Сіверський.
ОБЕРЕЖНО–«Слово о полку Игоревім» //Сіверян. літопис. – 1997.– №1–2.– С.35–31; №4 –С36–41.
ПОМИЛКА Михайла Максимовича [1804-1873]//Сіверян. літопис.–1997 – №3.– С.146–147.
Щодо років навчання у Новгород–Сіверській гімназії професора ботаніки, історика і фольклориста.
НОВГОРОД–СІВЕРСЬКИЙ :[Истор. нариси. IX – XII ст.]. //Сіверян. літопис – 1998.– №3. – С. 49–61; №4. - С.17–26; №5.– С.18–25.
НОВЕ про родину Рачинських //Сіверян. літопис. – 1999.– №3.– С. 76–78.
ПОКАЖЧИК змісту журналу «Сіверянський літопис» за 1995–2000 рр. /Скл. С. Воїнов //Сіверян. літопис. – 2001. – №1 – С.142–174.

СТАТТІ ПРО С.С. ВОЇНОВА

- ВОИНОВ Святослав Святославович (29.01.1942) //Энциклопедия «Слова о полку Игореве». – Спб., 1995. – Т. 1 – С. 221–223.
ДУБИНКА П. Де бути музею «Слова»? //Україна. – 1988 – №15 – С. 20.
САПОН В. Золоте стремени Святослава Воїнова //Десн. правда –1992 –29 січ.
САПОН В. «Словіана» Святослава Воїнова //Вітчизна. – 1986.– №12 – С.177.
ТКАЧЕНКО П. Гордость нашей культуры //Красная звезда. – 1985.–2 марта.
ТКАЧЕНКО П. И. Святослав Воинов //Ткаченко П. И. Слава Игоревой рати: Читая «Слово о полку Игореве». – М., 1987.– С. 72–73.
ЮРГЕНСОН С. Об истоках России //В мире книг. – 1980. – №9.–С. 54-55.

8 ЛЮТОГО 180 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

О. В. МАРКОВИЧА (1822 – 1867)

ВИДАТНИЙ ЕТНОГРАФ І ФОЛЬКЛОРИСТ

Є в Чернігові священне місце, куди обов'язково приходять гості стародавнього міста, аби вклонитися праху М. Коцюбинського – талановитого українського письменника. Мова йде про Болдині гори, де на Іллінському кладовищі поховано Михайла Михайловича. А за 20 м від нього знайшов свій останній притулок Опанас Васильович Маркович – видатний фольклорист та етнограф. На його могилі в 1969 році встановлено обеліск з сірого мармуру.

Опанас Васильович Маркович народився в с. Кулажинцях Гребінківського району Полтавської області. У 1846 році закінчив історико-філологічний факультет Київського університету. За участь у Кирило-Мефодіївському товаристві у 1847 році О. В. Марковича вислали до м. Орла під нагляд поліції. Служив там молодшим помічником управителя губернської канцелярії. А в квітні 1850 р. Маркович отримав урядовий дозвіл на переїзд в Україну. В цьому була величезна заслуга його троюрідної сестри Катерини Керстін, яка п'ять разів зверталась до шефа жандармів.

У великому дерев'яному будинку на Кромській вулиці на запрошення Катерини Петрівни Мардовиної збиралося молодіжне товариство та знамениті люди, котрі тоді перебували в Орлі. Її двох дітлахів доглядала хрещениця Маша Вілінська, котра закінчила у Харкові приватний жіночий пансіон. Їй тоді не було й шістнадцяти років.

Опанас Васильович з першого погляду закохався у Машу Вілінську. Мардовини сприйняли його як чергову “знаменитість”. Яким же побачила свого майбутнього чоловіка Марія Вілінська? О. Тищинський залишив такий його портрет: «Опанас був високого росту, брюнет, з невеликими вусами, ніс його доволі значний, карі очі постійно змінювали вираз; обличчя незвичайно рухливе: то робилося грізним, і я боявся його в ці хвилини, то знов прояснювалося так скоро, що переходу від суворого до веселого годі було й запримітити. Був надзвичайно рухливий, ідеаліст, романтик, – гроші у нього не мають ніякої вартості. Його любили жінки.» До того ж, Опанас Васильович був володарем знаменитого баритона і пречудово співав українських пісень.

Взимку 1851 року вони одружилися. Марії Олександрівні було 17 років, Опанасу Васильовичу – 29. Молодята вирушили на Чернігівщину, в село Сорокошичі неподалік від Остра, де лісником працював брат Опанаса Васильовича. Тут Марія Олександрівна з головою поринула в селянський побут, наслухалась стародавніх легенд про гайдамаків, разом із чоловіком записала багато народних українських пісень.

З Остра рушили до Києва, щоб відновити колишні зв'язки. Побували у Борзні, Прилуках, Калюжинцях – у молодшого брата Опанаса Васильовича. Нарешті дісталися Чернігова. Тут Маркович отримав посаду в “Черниговских губернских ведомостях”. Родина жила скрутно. Взимку 1852 р. Марія Олександрівна народила в Чернігові дочку Віру, котра за кілька тижнів померла.

На початку 1853 р. Марковичі виїхали до Києва, де 27 жовтня у них народився син Богдан. Злидні, напружена робота над фольклором, переїзд на проживання до Немирова, де Опанас Васильович працював викладачем у гімназії, і знову злидні, яким не було меж. Маркович перетворився на одвічного боржника.

У 1856 р. Марія Олександрівна розпочала творчу діяльність, обравши собі псевдонім Марко Вовчок. За два роки вона тримала в руках книгу “Народні оповідання Марка Вовчка. Издав П. А. Куліш. Санкт – Петербург, 1858”. До неї прийшла гучна слава, до якої, звичайно, був причетний й Опанас Васильович. Він допоміг дружині стати справжньою письменницею. Однак їхні подружні стосунки йшли до розриву.

Марія Олександрівна – за кордон, у неї своє життя. Опанас Васильович – у Сосницю, де працював в акцизному управлінні. Потім переїхав до Новгороду – Сіверського на посаду “надзирателя”. Тут він прожив два роки. Отримав посаду в Чернігові і там незабаром помер, не дочекавшись своєї “Манички и страстно любимого им сына Богданка”. (М. К. Чалий).

Опанас Васильович Маркович пішов з життя 1 вересня 1867 року. За своє жебрацьке існування він не зібрав ні копійки. Чернігівські друзі виконали свій християнський обов'язок – знайшли йому притулок в могилі на Болдиних горах.

По смерті чоловіка про Марію Олександрівну розповідали різне. Говорили про її любовні стосунки з Д. Писаревим, про другого чоловіка Б. Лобача – Жученка, підкреслювали, що Марко Вовчок раптом зник з літературного об'єкту, бо не стало на білому світі Опанаса Васильовича, справжнього творця оповідань та повістей, які принесли славу письменниці.

Прикро, що в постійних суперечках щодо особи Марка Вовчка, тодішній літературний бомонд залишив поза увагою неабиякий творчий доробок Опанаса Васильовича Марковича – фольклориста, етнографа і літератора.

Багато зібраних О. В. Марковичем матеріалів опубліковано у виданнях А. Л. Метлинського, М. Номиса, В. Б. Антоновича, М. П. Драгоманова, в “Записках Черниговского статистического комитета”, в газеті “Черниговские губернские ведомости”. Так, у виданому А. Л. Метлинським збірнику “Народні південно – російські пісні” (К., 1854) вміщено пісні “Про Нечая” за підписом О. В. Марковича.

У 1857 р. Опанас Васильович написав музику до п'єси І. П. Котляревського “Наталка Полтавка”, яку згодом поставив у Чернігові силами місцевих аматорів театрального мистецтва.

Головна праця О. В. Марковича “Украинские пословицы, поговорки и тому подобное” була видана М. Номисом 1867 р. у Петербурзі (перевидання здійснене 1993р. у Києві).

Колишня 2-а Робітнича вулиця в Чернігові з 1960 р. носить ім'я О.В.Марковича.

ЛІТЕРАТУРА:

ЛИСТИ до Марка Вовчка: У 2 – х т. Т. 1. 1850-1869.–К.: Наук. думка, 1979 – 479 с. С. 27 – 40: Листи від О.В. Марковича, написані влітку 1850 р. в Острі і с. Сорокошичах Козелец. р-ну.

С. 142–143: Лист О. В. Марковича з Новгорода- Сіверського від 11 трав. 1862 р.

ФОЛЬКЛОРНІ записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича /Упоряд., передм. і прим. О. І. Дея; відп. ред. Н. Є. Крутікова. – К.: Наук. думка, 1983.– 528 с.

УКРАЇНСЬКІ приказки, прислів'я і таке інше /Зб. О. В. Марковича; Укл. М. Номис. – К.: Либідь, 1993. – 765 с.

МАРКОВИЧ Опанас Васильович (8.02.1822–1.09.1867) //Рад. енцикл. іст. України.–1971 –Т.3.– С. 83.

МАРКОВИЧ Опанас Васильович (8.02.1822–1.09.1867) //Мистецтво України: Біогр. довідн. /За ред. А. В. Кудрицького. – К.: 1997.– С.398.

ВАСЮТА О. “Наталка Полтавка” у постановці Глібовського аматорського гуртка “Товариство кохаючих рідну мову”: (До 175 – річчя від дня народження О. В. Марковича і 170–річчя Л. І. Глібова) //Сіверян. літопис. – 1997. – №1–2.– С. 126–129.

ГРИЦАЙ М.С. Марко Вовчок: Творчий шлях. – К.: Вища шк., 1983.–197с.: іл.

ДЕЙ О. І. “Лимерівна” Марка Вовчка на тлі народної балади //Нар. творчість та етнографія. – 1983. – №6. – С. 12-20.

Перебування О. Марковича в с. Качанівка Ічнян. р-ну.

КОЖЕДУБ М. Видатний фольклорист //Гарт. – 1992. – 19 черв.– С. 4.

КОЦЮБА О. Й. Опанас Маркович і Олександр Серов: (Творчі стосунки з рос. композитором) //Укр. літературознавство. – 1971. – Вип. 12.–С. 27–33.

КОЦЮБА О. Й. Про історичні погляди О. В. Марковича //Укр. істор. журн. – 1971. – №10. – С. 96–99.

КОЦЮБА О. Й. Фольклористична діяльність Опанаса Марковича //Нар. творчість та етнографія.–1968. – №6. – С. 24–32.

КУЧИНСЬКИЙ М. “Нижний, сентиментальний і чутливий малорос...” //Сіверщина. – 1997 – 27 верес.– С.5.

ЛЕСКОВ А. Н. Жизнь Николая Лескова: По его личным, семейным и несемейным записям и памяти: В 2-х т. Т. 1. Ч. 1-IV /Вступ. ст., подгот. текста, коммент. А. Горелова. – М.: Худож. лит., 1984.– 479 с.: 1 л. портр.

С. 9, 119, 123, 129, 136, 139, 186, 232, 423, 437-439: Про О. В. Марковича.

МАРКОВИЧ Д. В. Заметки и воспоминания об Афанасии Васильевиче Марковиче //Маркович Д. В. По степах та хуторах: Оповідання. Драма. Спогади. – К.: 1991.– С. 483–508.

ПАЗЯК М. М. Збірка прислів'їв М. Номиса: (До 120 – річчя виходу в світ кн. “Українські приказки, прислів'я і таке інше. Зб. О. В. Марковича і других. – Спб.: 1864” //Нар. творчість та етнографія. – 1984.– №1.– С. 15-24.

ПРОНІНА Т. Спадщина Опанаса Марковича //Гарт. – 1997.– 21 лют. – С. 5.

РЕП'ЯХ С. Незбагненний Опанас: (До 175–річчя від дня народження О.В. Марковича) //Просвіта.–1997.– 10 трав.

СЕДЕНЬ О. Чернігівський вільнодум: До 170 – річчя з дня народження О.В. Марковича //Новини Городнянщини. – 1992.– 4 лют.

ТКАЧ М. Народні скарби Чернігівщини: До 170 – річчя з дня народження О. Марковича //Просвіта – 92. – Чернігів, 1992.– С. 7-11.

12 ЛЮТОГО

80 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ М. Д. БРЕЗКУНА (1922)

ЖУРНАЛІСТ І КРАЄЗНАВЕЦЬ

Михайло Дмитрович Брезкун народився в козацькому селі Синявка Менського району в більш – менш заможній селянській сім'ї. Коли почалась колективізація, родина Брезкунів пережила конфіскацію майна за недоїмки. Михайлові тоді було одинадцять років. Забрали кожухи, реманент, інше майно. Хтось із сільрадівців намагався забрати дитячі чоботи, однак сільській вчитель І. П. Давидов не дозволив цього зробити. У старші класи Михайло Брезкун ходив у Березну. Це був період боротьби з “ворогами народу”. Він важко пережив репресії своїх однокласників – Олександра і комсорга школи на ім'я Діма. Обидва були розстріляні.

Словесність у школі викладав А. П. Бурлака – талановитий педагог і поет, котрий навчив юного Брезкуна кохати рідну мову. Під впливом свого вчителя Михайло Дмитрович почав писати вірші. Але то були лише юнацькі спроби. Це він зрозумів, коли вступив на мовно – літературний факультет Чернігівського педінституту.

Михайло Дмитрович належить до покоління, що винесло на своїх плечах тягар війни. Юнакові було 19 років, коли німецькі фашисти напали на нашу країну. Він потрапив на Балтійський флот ще в мирний час. Служив в Естонії. Там і зустрів війну. Потім захищав блокадний Ленінград. День Перемоги зустрів Михайло Брезкун у Прибалтиці. Все пережите на війні пізніше знайде відображення в його статтях, коли він стане досвідченим журналістом.

Шість років служби на Балтійському флоті залишилися позаду. Здобувши вищу журналістську освіту в 1948 р., Михайло Дмитрович приїхав у Яблунівку поблизу Прилук, куди його призначили редактором районки.

Його молодший колега по роботі Володимир Сапон писав: “Близько тридцяти років по тому віддав М. Д. Брезкун “Деснянській правді”, пройшовши всі сходинки редакційної роботи від роз'їздного кореспондента до заступника редактора, удостоєний звання заслуженого працівника республіки. Мабуть, не знайти на карті області села, де б не побував він за цей час.

Зустрічаючись із селянами, Михайло Дмитрович почув дивовижні історії про земляків, котрі напередодні і під час революції 1917 р. служили на крейсері “Аврора”. Ці розповіді так захопили, що захотілося йому написати про них. Надсилав запити до ленінградських архівів, отримував цікаві довідки, зустрічався з односельцями і родичами аврорівців. Деякі з них жили в рідних селах. Поглинувши у зібраний матеріал, Брезкун написав серію унікальних нарисів про майже тридцять земляків, котрі служили на “Аврорі”. На початку 60-х рр. ХХ ст. їх опублікувала “Деснянська правда”. Нариси стали сенсаційними. Вони не втратили свого історичного значення і в наші дні..

Завдяки пошукам Михайла Дмитровича ми дізналися, що селянин з Остерщини Гаврило Одинець (герой багатьох публікацій в компартійних виданнях) у часи Української Народної Республіки разом з Володимиром Винниченком представляв її на переговорах з Тимчасовим урядом Росії.

Багато років Михайло Дмитрович пише про Велику Вітчизняну війну. Героями його нарисів є різні люди, з різними долями. Із публікації про Героя Радянського Союзу, уродженця Ічні К. М. Андрусенка стало відоме наступне, почуте автором від ветеранів: «Нас вважали “штрафниками”. Адаже призвали у військо з раніше окупованих фашистами областей Росії і України. Тому й кидали з бою в бій. З одного пекла у інше».

М. Д. Брезкун автор статей про моряків з Чернігівщини, котрі пережили Цусімську трагедію 1905 р., у 1941 р. захищали Крим. В кожному матеріалі – частка душі, власних вражень від пережитого.

Михайло Дмитрович вперше розповів про роки життя в Чернігові видатного українського історика ХІХ ст. Олександри Єфименко. Свій погляд на події, що відбулися на ст. Крути 1918 р., виклав у статті “Очима січовиків...” Ця публікація

викликала неабиякий інтерес різних читацьких кіл. М. Д. Брезкун розкрив нові сторінки історії Дніпровської військової флотилії, тощо.

Журналіст і краєзнавець часто відвідує ОУНБ ім. В. Г. Короленка, обласний архів, Чернігівський історичний музей ім. В. В. Гарновського. З'ясовує, уточнює, шукає. Знаходить для себе нові теми, нові імена, аби написати про невідоме з нашої багатой і занедбаной історії.

ЛІТЕРАТУРА

СТАТТІ М. Д. БРЕЗКУНА

ПРАГНУВ до рівності, братства: [Г. М. Одинець (1871- ?) з с. Одинці Козелец. р-ну] //Десн. правда.–1991 – 14 лип.

“НАС вважали штрафниками ”...: [Про Героя Рад. Союзу К. М. Андрусенка] //Сіверян. літопис.–1995.–№3.–С.48.

ПОДВИГИ чернігівців в Криму //Десн. правда. – 1995. – 6 трав.

У ЦУСИМСЬКІЙ протоці //Десн. правда. – 1997. – 30 січ.

Нарис про чернігівців, котрі 1904 – 1905 рр. служили на крейсері “Аврора”, броненосцях “Орел”, “Дмитрий Донской” та ін. кораблях.

ВЧИТЕЛЬСЬКІ династії столітньої школи [с. Синявка Мен. р-ну] //Гарт. – 1997 – 3 жовт. – С.1, 3.

АВРОРІВЦІ //Десн. правда.–1997.– 6 листоп.

Співавт.: В. Сапон.

ВИДАТНИЙ історик–демократ: До 150-річчя з дня народження О.Я. Єфименко //Десн. правда.–1998. – 26 трав.

З 1875 до 1879 р. жила і працювала в Чернігові.

З’їзд моряків у Чернігові [у кінці1919 р.] //Десн. правда. – 1998.–1 серп.

ОЧИМА січовиків – командуючого і рядового: До 80-річчя бою під Крутами //Десн. правда.– 1998.– 27 січ.

“НЕЗАМОЖНИК” корабель чернігівців //Десн. правда. – 1998.–19 берез.

Побудований для Чорноморського флоту на кошти жителів Чернігівщини.

ВІД ЧЕРНІГОВА до Берліна пройшла в роки війни Дніпровська військова флотилія //Десн. правда.–1998. – 6 трав.

У ТІ трагічні дні [серпня-вересня 1941 р.] //Десн. правда. – 1998.–20 черв.

ПОДВИГ Андрія Заливчого: До 80-річчя повстання в Чернігові //Десн. правда – 1998. - 15 груд.

“ОЙ, МОРОЗ, Морозеньку..”: До 120 – річчя з дня народження Петра Ткаченка–Галашка //Десн. правда. – 1998. – 22 груд.

Кобзар народився в с. Синявка Мен. р-ну.

ЗАГИБЕЛЬ великої ескадри: До 95–річчя Цусімської битви, в якій тисячі моряків, і серед них українці, загинули за інтереси рос. імперіалістів //Гарт. – 1999. – 29 січ. – С. 12.

ВІД ДЕСНИ до Ельби: До 55–річчя Перемоги у Вел. Вітчизн. війні //Десн. правда.–2000.–3 лют.

Нарис про М. С. Ірха, нагородженого відзнакою “Герой України” і орденом “Золота Зірка”. Ветеран живе в Чернігові.

СПІВАЛИ матроси “ Катюшу “ //Десн. правда. – 2001. – 10 січ.

Спогади про серп. 1941р. на Балтійському флоті (Таллін, Ленінград).

ПІД ЗНАМЕНОМ Чернігівського піхотного //Десн. правда.–2001.–6 берез.

Історія Черніг. піхотного полку, який відіграв видатну роль у повстанні декабристів.

ЗВИТЯГИ ратні і трудові: Долі жіночі //Десн. правда. – 2001.–8 трав.

ЧЕРНІГІВСЬКЕ небо Олександра Молодчого //Десн. правда.–2001.–21черв.

Двічі Герой Рад. Союзу. Почесний громадянин м. Чернігова.

ПРО М. Д. БРЕЗКУНА

М. Д. БРЕЗКУНУ–75 //Черніг. вісн.–1997.–14 лют.–С. 3.

САПОН В. Захопила його історична тематика: Слово про М. Д. Брезкуна //Журналісти Чернігівщини: Слово про наших колег. – Чернігів, 1996.–С. 24–25.

9 КВІТНЯ

120 РОКІВ ТОМУ НАРОДИВСЯ В. Л. МОДЗАЛЕВСЬКИЙ (1882–1920)

ТАЛАНОВИТИЙ ІСТОРИК УКРАЇНИ

Вадим Львович Модзалевський належить до тих вчених, хто залишив помітний слід в історичній науці. У багатьох дослідженнях з історії Лівобережної України XVII – XVIII ст. можна знайти посилання на книги, статті, замітки, документальні публікації історика.

Наукова діяльність В. Л. Модзалевського припала на переломну епоху в історії української історичної науки.

Вадим Львович народився в м. Тифлісі в родині відомого педагога Л.Н. Модзалевського. Його однодумцями були М. І. Пирогов і К. Д. Ушинський. Освіту Вадим Модзалевський здобув у Миколаївському військово-інженерному училищі м. Петербурга, яке закінчив 1902 р. До 1906 р. працював військовим інженером у Києві. За співробітництво в нелегальній газеті Київської організації РСДРП “Голос солдата” був ув’язнений в Косому капонірі. Після звільнення виїхав до Петербургу. Тут В. Л. Модзалевський служив вихователем 1-го Кадетського корпусу. Вийшов у відставку і 1907 р. оселився в Чернігові. До 1918 року Вадим Львович обіймав тут посади директора музею старожитностей і керуючого справами Чернігівської губернської архівної комісії.

З дитячих років Вадим Модзалевський захоплювався історією, архівними пошуками. Його першими науковими керівниками були генеалог В. В. Руммель і старший брат Б. Л. Модзалевський – в майбутньому значний літературо-знавець-пушкініст, член-кореспондент АН СРСР. За їх реко-ментацією 19-літнього дослідника було включено до авторського колективу “Русского биографического словаря”, в одному з томів якого в 1901 році побачили світ його перші наукові статті.

Під час служби в Києві в 14-му саперному батальйоні встановив зв’язок з науковими колами. Починаючи з березневої книжки “Киевской старины” за 1904 рік, ледь не в кожному з номерів цього журналу з’являються статті і замітки В. Л. Модзалевського. Молодий дослідник перебував під великим впливом робіт відомого українського історика Олександра Лазаревського. Тому петербурзький період життя Вадима Львовича позначений копіткою роботою над головною працею з генеалогії – “Малороссийским родословником”.

Завдяки В. Л. Модзалевському Чернігівська архівна комісія вийшла на одне з перших місць серед подібних закладів історико-архівного профілю дореволюційної України. Чернігівська архівна комісія виконувала функції місцевого історичного товариства, яке видавало історичні джерела, проводило археологічні, етнографічні дослідження, налагоджувало музейну справу.

Після Лютневої революції 1917 р. В. Л. Модзалевський бере активну участь у культурно –освітній роботі, виступає ініціатором створення на Чернігівщині Комітету охорони пам’яток історії і культури, книговидавництва в Чернігові “Сіверянська думка”.

Навесні 1918 р. історик назавжди переїздить до Києва, працює на чолі Архівної секції Всеукраїнського Комітету охорони пам’яток мистецтва і старовини Наркомату освіти УРСР. В липні 1919 р. його було реорганізовано в Головне архівне управління. Одночасно співробітничав в установах і комісіях Української АН, читає лекції студентам Української академії художеств й у Києві. Помер В. Л. Модзалевський у Києві 3 серпня 1920 р. Тут його і поховали.

Історична спадщина вченого складається з:
– Малороссийского родословника (Т. 1- 4. – К., 1908–1914)
– Актових книг Полтавського городского уряду XVII ст. (Вип. 1 – 3. – Чернігів, 1912–1914);

– Актової книги Стародубського городского уряду 1693 року (Чернігів, 1914);
– Гути на Чернігівщині (К., 1926).

Окрім цього залишилися чудові публікації на сторінках “Черниговской земской газеты” (1917), “Записках історико-філологічного відділу ВУАН” (1923), тощо.

У 1992 р. у збірці «Чернігівська старовина» побачила світ маловідома праця В. Л. Модзалевського “Очерки искусства Старой Украины. Чернигов” (у співавторстві з П. Н. Савицьким). Декан історичного факультету ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка О. Б. Коваленко підготував і видав статті В. Л. Модзалевського “Тарновські”, “Краткий очерк жизни Иоанна Максимовича” (1996–1998). У 1993 р. Київське видавництво “Либідь” здійснило перевидання книги В. Л. Модзалевського і В. К. Лукомського “Малороссийский гербовник с рисунками Егора Нарбута”. Вперше це видання побачило світ 1914 року.

Таким чином, і сьогодні наукова спадщина Вадима Модзалевського служить українській справі.

ЛІТЕРАТУРА:

ПРАЦІ В. Л. МОДЗАЛЕВСЬКОГО

ПИСЬМО генерального писаря Семена Савича к гетману Ивану Скоропадскому: Из прошлого Черниговщины //Черниг. зем. газ. – 1917.– №9.– С.14–15.

К ИСТОРИИ местного прихода: Из истории Чернигов-щины //Черниг. зем. газ. – 1917.– №17.– С.13– 15.

ДОКЛАДНА записка про видання міських актових книг Лівобережжя //Зап. істор.-філолог. відділу ВУАН. – 1923. – Кн. 2-3.– С. 3-6.– (ч. офіц.).

ГУТИ на Чернігівщині. – К.:1926.–191 с.

ОЧЕРКИ искусства Старой Украины. Чернигов //Передм. О.Б. Коваленка //Чернігівська старовина: Зб. наук. праць, присвячений 1300–річчю Чернігова.– Чернігів, 1992. – С.101–142.

Співавт. : П. М. Савицький.

ЛУКОМСКИЙ В. К, Модзалевский В. Л. Мало-российский гербовник с рисунками Егора Нарбута /Репринт. изд.– К. : Либідь, 1993.–214 с. +Табл. с. 1–68 с.

Перевид. 1914 р.

ТАРНОВСЬКІ /Підгот. до друку, передм. О. Коваленка //Хроніка – 2000. – К.:1996.–Вип. 16.– С. 173–190.

КРАТКИЙ очерк жизни Иоанна Максимовича /Підгот. до друку і передм. О. Коваленка //Сіверян. літопис. – 1998. – №5. – С. 134–142.

ДО ИСТОРИИ украинского лиярництва: (Про людвисарів та конвисарів). – Б. м. : Б.в. Б. р.–22 [1] с.

ЛІТЕРАТУРА ПРО В. Л. МОДЗАЛЕВСЬКОГО

МОДЗАЛЕВСЬКИЙ Вадим Львович (1882–1920) //Рад. енцикл. іст. України. – 1971.– Т. 3.– С. 158.

БЛОКІНЬ С. І. Матеріали з історії мистецтва в архіві В. Л. Модзалевського: (Етюд з мистецтвознавчого джерелознавства) //Український археографічний щорічник. Нова серія. Вип. 1.–К., 1992.– Т. 4. – С. 186–210.

БЛОКІНЬ С. Сторінками загиблого “Даріуша” //Пам’ятки України. – 1998. – №1.– С. 30–35, 40–57.

БЛОКІНЬ С. Український родослівник //Укр. культура. – 1992. – №4.–С. 9–10, 30.

КОВАЛЕНКО А. Б. В. Л. Модзалевский как историк и источниковед: Автореф. дисс. на соиск. учен. степ. канд. истор. наук. – К.: 1980. – 24 с. – (Ин-т истории АН УССР).

КОВАЛЕНКО О. Б. Вадим Модзалевський і розвиток архівної справи на Північному Лівобережжі за доби визвольних змагань //Архівна та бібліотечна справа в Україні за доби визвольних змагань (1917 – 1921): Зб. наук. праць. – К.:1998. – С.208–213.

КОВАЛЕНКО О. Він писав про Чернігівщину: До 90 – річчя від дня народження В. Л. Модзалевського //Комс. гарт. – 1972.– 8 квіт.

КОВАЛЕНКО О. Б. В. Л. Модзалевський як історик України //Укр. істор. журн. – 1972. – №4. – С. 121–123.

КОВАЛЕНКО О. Б. “Археографічний заповіт” В. Модзалевського і актуальні проблеми розвитку археографії на Лівобережній Україні //Людина, суспільство, культура: Історія та сучасність: Матеріали ювілейної наук. конф., присвяченої 80-річчю ЧДП і м. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 1996.–С. 76–79.

КОВАЛЕНКО О. Б. Павло Скоропадський і Вадим Модзалевський //Останній гетьман: Ювілейний зб. пам'яті Павла Скоропадського (1873–1945).– К.,1993.– С. 257–260.

ОГЛОБЛИН О. Микола Василенко й Вадим Модзалевський: (За неопубл. матеріалами) //Укр. історик. – Нью-Йорк– Мюнхен, 1966.– №3 – 4. – С. 5–25.

РУМЯНЦЕВА В. В. Деякі підсумки розвитку генеалогії //Укр. істор. журн. 1987.– №3 – С. 89–99.

С. 91 – 92: Оцінка праці В. Модзалевського “Малорос-сийский родословник”.

ТОРМОЗОВ В. В. В. Л. Модзалевський як дослідник Чернігівщини //Шоста Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства (м. Луцьк, верес.–жовт. 1993 р.). – Луцьк, 1995. – С. 247.

6 ЧЕРВНЯ

60 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ М. І. СТРАТІЛАТА (1942) – ХУДОЖНИКА– ГРАФІКА

ДОТОРКНУВШИСЬ СЕРЦЕМ ДО КРАСИ

Микола Іванович Стратілат, один з провідних майстрів сучасної графіки, народився в с. Макіївка Носівського р-ну. Його творчість, лєвова частка якої постає в жанрі краєвиду, приваблює романтичною настроєвістю мотивів, ліричною образністю тем, віртуозною гравєрською технікою, вона породжена глибинними традиціями народно–пісенного мистецтва, шанобливим ставленням автора до історичного минулого та національних старожитностей і, звичайно, є щирим відлунням серця, захопленого навколишнім світом життя.

А все починалося в рідному селі. За порадою сільського вчителя Степана Музиченка вступив до Київського художньо–ремісничого училища. Потім – служба в армії, робота будівельником, навчання в Українському поліграфічному інституті ім. І. Федорова. Дипломну роботу Стратілата – серію гравюр “Купальські пісні” – було високо оцінено державною екзаменаційною комісією. Вже в цій серії чітко виявилися основні грані таланту митця – віртуозна техніка гравірування, тяжіння до поетичності образів, до м'якого ліризму, спрямованість на національну тематику. З роками художник набував творчого досвіду, майстерності, але у всі часи вирізнявся витонченістю виконання чорно–білої гравюри. Він автор пейзажів: цикли – “Рідний край”, “Шевченківськими місцями”, “Ноктюрн над Десною”, “ В Римі”, портретів митрополита Шептицького, патріархів Мстислава та Володимира, кардиналів Сліпого та Лобачівського.

Навіть побіжне знайомство із творчістю Миколи Стратілата свідчить про його залюбленість у природу. Тонке відчуття природи проявилось у його серії “Седнівська осінь”.

М. І. Стратілат учасник багатьох республіканських, всесоюзних, міжнародних виставок. Персональні виставки проходили в Празі, Будапешті, Парижі, штаб-квартирі ЮНЕСКО. Серія робіт виставлялася в Римі (Ватикан), а також в США, Німеччині. Має альбом “Храм і духовність”. Близько 100 проілюстрованих книжок. Зробив майже 200 екслібрисів. Чимало оформлених ним книг запам’яталися читачам. Це “Золоті ворота” Б. Олійника, “Батьківський заповіт” Р. Братуня, “Криниця” композитора і поета О. Білаша, “Не втратить вічності” В. Коломійця, Календар “Чернігівщина–земля козацька” на 2000 рік.

До 2000–річчя Різдва Христова вийшла унікальна серія “Свята земля”.

Твори Миколи Стратілата представлені в багатьох музеях та приватних колекціях як в Україні, так і далеко за її межами. Микола Іванович – заслужений художник України, член Національної Спілки художників і Національної Спілки журналістів України, член Ради товариства “Чернігівське земляцтво” у м. Києві.

ЛІТЕРАТУРА:

- СТРАТІЛАТ М. І. Свята земля: Гравюри. – К. : Просвіта, 2000.-23 л.
СТРАТІЛАТ Микола Іванович //Батьківський поріг. – К., 2000.–С.185.
СТРАТІЛАТ Микола Іванович (6. VI. 1942) //Мистецтво: Біогр. довідн. /За ред. А. В. Кудрицького. – К.,1997. – С. 567.
БРЯЗГУНОВ Ю. Бентега в поезії та образах //Молодь України –2001.–9серп.
ГЛУЩЕНКО В. Йому відкрився світ широкий //Уряд. кур’єр. – 2001.– 2серп.– С.8.
СТЕПОВИК Д. “Свята земля” очима Миколи Стратілата //Укр. культура. - 2000.– №7-8. С. 22- 23.
ЧУБУК М. Доторкнувшись серцем до краси //Київ. – 1986. – №9 С. 151- 153.
ЮХИМЕЦЬ Г. М. Благодійна акція Миколи Стратілата //Бібліот. вісн. – 1998. – №2. – С. 40–41.

7 ЛИПНЯ

150 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ В. П. НАУМЕНКА (1852-1919) – ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО

ЖЕРТВА СЕРЕД НАЙКРАЩИХ

Володимир Павлович Науменко повернувся до нас на початку 90 – х рр. ХХ ст. Відомий колись етнограф, педагог, громадський діяч, видавець – він був розстріляний більшовиками за “невизнання Радянської влади і контрреволюційну діяльність”. З тих пір ім’я Науменка, його діяння на благо України перейшли у небуття.

Володимир Науменко народився в Новгороді-Сіверському в родині вчителя з козацького роду. Своему батькові Володимир Павлович зобов’язаний тим, що з малечку відчув українську стихію. Він брав для читання батьківські книжки, які стояли в окремій шафі. Освіту маленький Володя здобував у Київській гімназії, де учні прихильно ставилися до всього українського, навіть носили національний одяг, за що мали попередження від київського генерал-губернатора Анненкова.

Університетська юність В. П. Науменка припала на роки національно-культурного піднесення в Україні. Визначною подією в житті юнака стало близьке знайомство з українським енциклопедистом Михайлом Максимовичем, давнім приятелем його батька. Постійні розмови з видатним вченим, листування з ним остаточно визначили життєвий шлях юнака. В. Науменко працював над історією київського міщанства і постійно звертався за порадами до визнаного історика.

Багато важила для нього і дружба з Олександром Русовим. Вони разом вчилися у Другій київській гімназії. Правда, Олександр старший за Володимира. Русов був разом із Науменком, коли той 1868 р. вперше переступив поріг університету св. Володимира як вільний слухач, бо йому тоді було шістнадцять років. Слухав лекції М. Драгоманова.

На початку 70-х рр. XIX ст. Русов запросив Науменка провести вечір з Костомаровим. Юнак пережив незабутню радість.

У 1873 р. В. Науменко закінчив історико – філологічний факультет університету. Викладав у рідній гімназії. Тут до нього прийшло визнання як кращого викладача словесності. Упродовж сорока п'яти років Науменко був кращим учителем в усіх значеннях.

У 1897 р. Володимир Павлович очолив відроджене Київське товариство грамотності, що об'єднувало понад 900 свідомих українських інтелігентів. Сприяв організації недільних шкіл для дорослих у чоловічих і жіночих в'язницях.

З початку 70-х рр. XIX ст. В. Науменко бере активну участь у Старій Громаді, куди його рекомендував О. Русов. Часто збори громади відбувались на квартирі Володимира Павловича.

В. Науменко був серед тих “старогромадівців”, хто заснував Південно–Західний Відділ Російського географічного товариства. В Україні вперше з'явився науковий центр по вивченню економіки, історії, культури, етнографії.

У 1876 р. на київській квартирі О. Русова збиралася невеличка редакція газети “Труд”. Проте газета не побачила світ, бо спрацював щойно прийнятий Емський указ про заборону українського слова – будь–то письмове або усне. Молоді науковці, серед яких й В. Науменко, працювали над словником української мови, що пізніше увійшов до історії вітчизняного мовознавства як “Словник Б. Грінченка”.

У 80-х рр. XIX ст. В. Науменко працював над граматику української мови, одночасно роблячи все, аби побачив світ журнал “Киевская старина”. З 1882 р. він регулярно виходив. На його шпальтах почали з'являтися статті, наукові розвідки В. Науменка. Розквіт “Киевской старины” пов'язаний з діяльністю Володимира Павловича, який упродовж 1893–1906 рр. був головним редактором.

Нові часи вимагали нових форм наукової праці. “Киевская старина” завершує свою діяльність. Естафету на якісно новому рівні підхоплює науково–публіцистичний часопис “Україна”, головним редактором якого стає В. Науменко. Часопис “Україна” через рік самоліквідувався. Опубліковані тут і на сторінках “Киевской старины” матеріали з історії Чернігівщини зберігають своє неабияке значення і сьогодні.

В. Науменко був членом Київської “Просвіти”, започаткованої у травні 1905р. Б. Грінченком, М. Лисенком, М. Старицьким. Просвітянські політичні засади лягли в основу програми Конституційно–демократичної партії (партії Народної свободи), членом київського ЦК якої у 1906 р. став В. Науменко. Він же видавав партійну газету “Свобода і право”.

Лютнева революція 1917 р. воскресила надії на політичне й культурне відродження України. 17 березня 1917 р. в Києві утворюється Центральна Рада. До повернення М. Грушевського з Москви функції її голови виконував В. Науменко. Опісля Володимир Павлович займався питаннями народної освіти, українізацією шкіл. Був куратором Київської шкільної округи. В уряді гетьмана П. Скоропадського обіймав посаду міністра освіти та мистецтв.

Після падіння гетьманського уряду В. Науменко залишився в Києві і продовжував наукову діяльність, працюючи над матеріалами з історії українського письменства.

Чекісти заарештували його в день народження, 7 липня 1919 р. Наступного дня видатного просвітителя розстріляли. Володимир Науменко не був політиком. Він належав до покоління українських ідеалістів – мрійників і вірив у світло людського розуму, просвіти й культури. Наукове надбання вченого поки що не видано в Україні. Не прослідковані ще його зв'язки з Новгородом–Сіверським.

ЛІТЕРАТУРА:

ВАСИЛЕНКО М. Володимир Павлович Науменко як редактор “Киевской старины” // Вісн. НАН України. – 1994. – №5. – С. 84–93.

ДЕЛЕГАЦІЯ до царського уряду у справі скасування заборони на українську мову та літературу: [Фото, Петербург, 1905] // Слово і час.–1999. – №6. – С. 13.

- На фото В. Науменко.
- ДЖЕДЖУЛА Ю., Павлова Є. Жодної вільної хвилини: (Портр. Володимира Науменка) //Київ. старовина. – 1994. – №1.–С. 60–69.
- ДЖЕДЖУЛА Ю., Панкова Є. Володимир Науменко: Істор. портр. //Освіта.–1993.– 6 січ.–С. 13.
- ДЖЕДЖУЛА Ю., Панкова Є. “...Із всіх слов’янських народностей тільки ми маємо таку демократичну і дорогу могилу...” //Розбудова держави. – 1993. – №12. – С. 34 – 41.
- ІЛЬЄНКО І. Володимир Науменко (1852–1919) //Літ. Україна. – 1992.–6 серп.– С. 6.
- ІЛЬЄНКО І. “Приговор привести в исполнение в 24 часа”: За арх. справою ВУЧК на Володимира Науменка //Літ. Україна. – 1992.–13 серп. – С. 6.
- ПАНКОВА Є. В. Володимир Науменко (1852 - 1919) //Укр. істор. журн.–1998.– №6.–С. 90–102.
- УСЕНКО П. Од “України” до “України” //Україна. – 1999. – №2. – С. 50; №3. – С. 34; №5. – С. 43.
- Історія часопису “Україна”, який редагував В. П. Науменко.
- УСЕНКО П. “Співробітник з окремим дорученням” //Вісн. НАН України. – 1994. – №5. – С. 79–83.

14 ЖОВТНЯ

75 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ А. А. КАРНАБЕДА (1927)

АРХІТЕКТОР, ІСТОРИК, КРАЄЗНАВЕЦЬ

Андрій Антонович Карнабед належить до людей, закоханих в Чернігів, котрим не байдуже майбутнє цього унікального міста, його неперевершених пам’яток архітектури, історії та культури. Кандидат архітектури, він як ніхто інший знає, в чому полягають проблеми забудови Чернігова, реставрації і збереження його архітектурної краси.

Народився в селянській родині с. Рогізки Щорського району. Сім’ї довелося пройти шлях розкуркулення у 1930 році через діда по батьківській лінії. Маленький Андрійко з матою і батьком виїхав до Чернігова. Тут Антін Миронович сподівався знайти роботу. Йому пощастило, але незабаром почалася війна. Антін Карнабед став воїном Червоної Армії. Загинув у 1944 році.

Удвох з матір’ю Марією Василівною пережив у Чернігові два важкі роки німецько-фашистської окупації. Визволення рідного міста від загарбників принесло радість і сподівання на можливість жити по-людськи, вчитися на архітектора, аби відродити з попелу рідний Чернігів.

У 1944 році Андрій Карнабед вступив на архітектурне відділення Київського будівельного технікуму. Закінчив його з відзнакою і продовжив навчання в Київському інженерно-будівельному інституті теж на архітектурному факультеті. По закінченні – червоний диплом. Десять років життя і навчання в Києві не були марними. Андрій Антонович набував знань, навчався архітектурному мисленню, в його голові народжувались цікаві проекти.

Канікули проводив у Чернігові. Працював на відбудові приміщень теперішніх Держбанку, Облдержадміністрації, готелю “Десна”, тощо.

По закінченні інституту А. А. Карнабед повернувся до Чернігова. Працював у різних проектних установах, в управлінні головного архітектора обласного центру, у науково – реставраційних майстернях. Виконував обов’язки архітектора в обласному управлінні архітектури. Опрацював особисто і у співавторстві понад двісті проектів і проектних пропозицій. А. А. Карнабед здійснив реставрацію пам’яток архітектури в Чернігові, Сокиринцях. За його участю відтворено з руїн П’ятницьку церкву в Чернігові, палац Розумовського в Батурині, опрацьовано генеральні плани Чернігова, Прилук, Новгород – Сіверського.

З 1 серпня 1967 р. до виходу на пенсію А. А. Карнабед працював у Національному архітектурно – історичному заповіднику “Чернігів стародавній”. Тут він заснував багатопрофільні колекції: архітектурно – проектної документації, цегли XI – початку XX ст., домового різблення і кахлів, ікон і сучасного живопису, народної вишивки і ткацтва, меблів, тощо.

А. А. Карнабед був ініціатором і керівником складних і небезпечних архітектурно – археологічних досліджень та обмірів Чернігівських і Новгород–Сіверських печер і підземель.

У 1958 р. А. А. Карнабеда прийнято до Спілки архітекторів України. Був уповноваженим цієї співдружності по Чернігівській області. З 15 листопада 1966 року – голова заснованої Чернігівської міської організації Українського товариства охорони пам’яток історії та культури. На початку 90–х рр. XX ст. обирався депутатом Чернігівської міської та обласної Рад народних депутатів.

У 1969 р. у Київському видавництві “Будівельник” побачив світ архітектурно – історичний нарис А. А. Карнабеда “Чернігів”, який було перевидано 1980 року.

У 1974 році Андрій Антонович успішно захистив дисертацію на вчений ступінь кандидата архітектури, а у 1994 році обраний членом – кореспондентом Української Академії Архітектури.

А. А. Карнабед – автор понад 400 статей, нарисів, книг. Ним підготовлено до “Зводу пам’яток історії та культури України” 166 статей про пам’ятки історії та культури Чернігівщини і Київщини. У 1999 році у співавторстві з В. Д. Віроцьким і В. Г. Киркевичем видав книгу “Монастирі і храми землі Сіверської”. Її презентувало читачам Київське видавництво “Техніка”.

У грудні 1996 р. А. А. Карнабед взяв участь у роботі Другого з’їзду Всеукраїнської Спілки краєзнавців. Його було обрано до складу правління ВСК від Чернігівської області та присвоєно звання Почесного члена ВСК.

Чернігівці поважають Андрія Антоновича за непримиренне ставлення до тих, хто посягається на чернігівські святині. Він наполегливо відстоював садибу Лизогубів, будинки лікаря Полторацького і художника Рашевського, воював проти забудови Лісковиці – мальовничого куточка Чернігова. Не завжди Андрій Антонович виходить з такої борні переможцем. На це – об’єктивні причини.

Книги, численні статті, написані ним на історико – архітектурні (чернігівські) теми, користуються великим попитом краєзнавців і студентської молоді.

ЛІТЕРАТУРА:

ПРАЦІ А. А. КАРНАБЕДА

ЧЕРНІГІВ: Нарис. – К.: Будівельник, 1969.– 80 с.

ЧЕРНІГІВ: Пам’ятки архіт. XI–XIX ст. – К.: Будівельник, 1976. – 9 букл. (Комплект).

ЧЕРНІГІВ: Архіт.–істор. нарис.– 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Будівельник, 1980.– 128 с. : іл.

ПО ЧЕРНИГОВЩИНЕ: Крат. путеводитель. – К.: Реклама, 1983. – 64 с.: ил.

Співавт.: В. А. Карнабед.

АРХИТЕКТУРА Черниговщины (XI–XX вв.) //Материалы к Своду памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР. – К., 1986. – Вып. 4 (Черниг. обл.). – С. 55–80.

НАЗВИ чернігівських вулиць: Відновлення історичної справедливості: Інформ. аналіт. бюлетень №4. – Чернігів, січ. 1997.– 27 с.

Співавт. : В. Демиденко, М. Зверев, Л. Максимова.

МОНАСТИРІ та храми землі Сіверської. – К: Техніка, 1999. – 230 с : іл.

Співавт. : В. Д. Віроцький, В. Г. Киркевич.

* * *

ШЛЯХ до таємниць історії //Пам’ятники України. – 1970. – №1. – С.15–17.

Про вивчення печер на Болдиних горах у Чернігові.

- МИНУЛЕ і сучасне стародавнього центру Чернігова – дитинця //Укр. істор. журн. – 1972. – №3. – С. 88–96.
- ЗАЛИШКИ епохи бронзи [в урочищі Яловщина м. Чернігова] //Пам'ятники України –1973.– №1.–С. 38– 39.
- ТВОРЧЕСТВО архитектора – художника А. Е. Белогруда //Стр – во и архит. (Москва). – 1976. – №8. – С. 37–40.
Співавт. : А. К. Адрут.
- З ІСТОРІЇ міст //Десн. правда.–1979.–25 листоп.
- Про “заштатні міста” та герби населених пунктів Чернігівщини у другій пол. XVIII– поч. XIX ст.
- СПАДЩИНА у дереві і камені //Десн. правда. – 1981. – 3 січ.
- Історико–культурні пам'ятки Чернігова.
- ДРЕВНЕРУССКОЕ ожерельє //Стр–во и архит. – 1983. – №10.–С.12–16.
Співавт.: М. І. Барановський.
- НАЙДАВНІШІ монументи: [Кургани в Чернігові “Чорна могила”, “Гульбище” та “Безіменний”] //Десн. правда. – 1983.–23 серп.
- ПІДЗЕМНІ таємниці Валу [в Чернігові] //Десн. правда. – 1985.–21 серп.
- ЧЕРНІГІВСЬКИЙ Дитинець: Яким йому бути? //Черніг. вісн. – 1990.–31 трав.– С.2.
- СИВОЧОЛЕ наше місто: Сучасний погляд на план Чернігова 1908 року //Черніг. відом. – 1991. – №8 (лют.). – С. 6.
- ЧОРНА могила [в Чернігові] //Гарт. – 1992.– 21 серп. – С. 8–9.
- СПЛЯТЬ кургани: Де Болдині дрімають тихі гори //Гарт. –1992.– 24 лип. – С.5.
Земляні споруди-кургани IX–XI ст. у Чернігові.
- ПРО ЛІКАРІВ Полторацьких [з Чернігова. Друга пол. XIX ст.] //Черніг. відом.– 1994.–13 трав.– С.3.
- МАЛЕНЬКА перлина великої архітектури: Як зробити, аби вона заблищала ще виразніше? //Гарт.– 1994. – 21 жовт. – С.5.
- Історія Будинку для дворянського земельного та селянського поземельного банків. Зараз тут – Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка.
- ЛЕГЕНДИ, легенди...: Що ховає в собі Черніг. Дитинець– фортеця //Гарт. – 1994.– 29 квіт. – С.5.
- ВІДПОВІДАЮЧИ на запитання читачів //Черніг. відом. – 1995.–3 берез.– С. 4.
Архіт. Чернігова XVII–XVIII ст.
- ТАЄМНИЦІ Болдиних гір [у Чернігові] //Сіверян. літопис – 1995.– №3.– С. 33–40; №4. – С. 33–40; №5. – С. 14–17; №6.– С. 12–27.
- ТРАГЕДИЯ Дмитрия Лизогуба и усадьбы Лизогуба в Чернигове //Черниг. полдень.– 1995.–10 авг.
- АЛЛЕЯ героїв в Чернигове //Черниг. полдень. – 1995. – 7 сент.
- ХАЛТУРА “під бучарду” //Гарт.–1996.–1 січ.–С. 7.
- Проблеми реставрації пам'яток історії і культури Чернігова.
- НЕКРОПОЛИ Черниговщини //Черниг. полдень. – 1998.–7 янв.–С.5.
- БУТИ центру молодіжної культури в Чернігові?: До реконструкції готельно – театр. комплексу на Красній Площі //Сіверщина. – 1998.–22 серп. – С.3.
- БАТЬКІВЩИНА художника [І. Г. Рашевського Великі Осняки Ріпкин. р-ну] //Сіверян. літопис.–1999.– №1 –С. 72–78.
- ДЖЕРЕЛА духовності і культури //Гарт.– 2000. – 14 квіт. – С. 13.
Пам'ятки історії та культури Чернігова.
- МУЗИКА архітектурного модерну [на Чернігівщині] //Десн. правда.–2001 – 25 січ.

ЛІТЕРАТУРА ПРО А. А. КАРНАБЕДА

ВІЛЬНЕВЕЦЬКИЙ Л. Заради чого ваша боротьба? //Черніг. відом. – 1992.–7–13 серп.

II – й З'їзд Всеукраїнської Спілки краєзнавців: (25 груд. 1996, м. Київ): Матеріали та док. – К.: Рідний край, 1997. – 185 с.

С. 25, 97, 162: Про А. А. Карнабеда.

И ОДИН в поле воин? //Черниг. полдень. – 1997. – 16 окт. – С.5.

До 70-річчя від дня народження.

КАРНАБЕД Андрій Антонович /Займищан. б – ка-філіал Щорської ЦБС. – Займище, 2000. – [6 с.].

МЕРКУЛОВА В. Чому й за що “воює” Карнабед?: [Штрихи до портр.] //Черніг. вісн –1998.–16 жовт.–С.1–2.

ПОДГОРОДНИКОВ В. Заколдованный замок //Лит. газ. (Москва). – 1989.– 11 янв.–С. 12.

САВЧЕНКО В. Одержимість: Кілька штрихів до буднів однієї черніг. недерж. орг. //Черніг. вісн.– 997 –18 лип.

Діяльність Фонду наук. досліджень істор. середовища Чернігівщини. Засновники – А. Карнабед та М. Зверев.

11 ЛИСТОПАДА

80 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ К. Т. ЖУРБИ (1922–1982) – УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА

СПІВЕЦЬ ПРИДЕСЕННЯ

Є на Козелеччині село з красивою і ліричною назвою – Хрещате. У нім, у родині сільського теслі, і народився відомий український поет, чудовий співець нашого Придесення Кузьма Тимофійович Журба.

По закінченні сільської школи вступив він до Чернігівського зоотехнікуму. Під час навчання пробує писати вірші. На засіданнях літературної студії при редакціях газет “Більшовик” та “Молодий комунар” знайомиться з відомими тоді письменниками, серед яких був і Олекса Десняк. Твори О. Десняка справили величезне враження на Кузьму Тимофійовича. Та сталося так, що перша збірка поета “Над красунею Десною” побачила світ аж у середині п'ятдесятих років, коли авторові було вже за тридцять.

Кузьма Журба належав до народженого на початку двадцятих покоління, поетичну романтику якого коригували досить суворі, а часом і жорстокі реалії тодішнього життя. Закінчив технікум, захопився поезією. Але почалася війна і йому довелося “перекваліфікуватися” у військовому училищі, брати участь у запеклих боях на Калінінському, Ленінградському і 1-му Прибалтійському фронтах за що майбутнього поета й журналіста було нагороджено орденом Червоної Зірки, медалями.

Враження тих грізних років відбилися у всій творчості поета. Працював Кузьма Тимофійович на Чернігівському обласному радіо, а з 1956 року він – кореспондент обласної газети “Деснянська правда”.

Журналістській роботі К. Журба до останку віддавав жар свого серця. Його нариси, кореспонденції, репортажі відзначалися глибиною порушених проблем, жвавістю, емоційністю.

В першій збірці “Над красунею Десною”, крім антивоєнної тематики, розгорталася і тема любові до рідного краю. Чимало віршів були пройняті синівською закоханістю в Придесення, в чернігівські діброви та гаї, в людей Полісся.

Услід за цією збіркою з'являється нарис “Плем'я Прометеїв”, що побачив світ окремою книжкою у видавництві “Молодь”. Його герої – будівники Чернігівської теплоелектроцентрالی, що була тоді однією з комсомольських будов республіки. Згодом він видає збірки “Дорога до щастя” (1961), “Серп” (1969), “Яблука падають” (1972), книжки віршів для дітей “Перший грім” і “Лісові гостинці”.

Остання збірка поезій Кузьми Журби називається “В чеканні весен”. У ній зібрано кращі його поезії. На жаль, Кузьма Тимофійович не побачив своєї книги. Він трагічно загинув на посту, виконуючи завдання редакції.

ЛІТЕРАТУРА:

ТВОРИ К. Т. ЖУРБИ

В ЧЕКАННІ весен: Поезії. – К. : Рад. письменник, 1982. – 111 с.

ДОРОГА до щастя: Лірика. – К.: Рад. письменник, 1961. – 85 с.

НАД КРАСУНЕЮ Десною: Лірика. – К.: Рад. письменник, 1956.– 69 с.

ПЕРШИЙ грім: Вірші. – К. : Веселка, 1968. – 16 с.

ПЛЕМ’Я Прометеїв:[Нарис про молодих будівельників ТЕЦ “Чернігівська – Комсомольська”]. – К. : Молодь, 1959. – 101 с.

СЕРП: Лірика. – К.: Рад. письменник, 1969. – 71 с.

ЯБЛУКА падають: [Поезії]. – К.: Рад. письменник, 1972. – 95 с.

СТАТТІ ПРО К. Т. ЖУРБУ

ЖУРБА Кузьма Тимофійович (1922) //Українські письменники: Біобібліогр. словн. : У 5–ти т.– К., 1965. – Т. 4. – С. 505–506.

КУЗЬМА Журба (11. XI. 1922 – 29. 01. 1982) //22 июня – 9 мая: Писатели Украины в Великой Отечественной. – К.: 1985. – С. 156–157.

ЖУРБА Кузьма Тимофійович (1922 – 1982) //Письменники Радянської України: Біобібліогр. довідн. – К.: 1988. – С. 217.

ДУДКО І. До сонця //Новини Городнянщини. – 1997. – 12 лют.

КУЦЕНКО П. Із журавлиного ключа //Десн. правда. – 1997. – 11 листоп.

ОЛІЙНИК О. Людина на святі життя //Просвіта. – 1997. – 7 листоп.

РЕП’ЯХ С. Був мудрішим від нас //Десн. правда. – 1992. – 10 листоп.

РЕП’ЯХ С. Закоханий у сонце і весну //Черніг. відом. – 1992. – 14 листоп.

САПОН В. Співець Придесення //Комс. гарт. – 1982. – 10 листоп.

19 ГРУДНЯ

95 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ М. Я. СКУБИ (1907–1937) – УКРАЇНСЬКОГО РЕПРЕСОВАНОГО ПОЕТА

ПОВЕРНУТИЙ ІЗ ЗАБУТТЯ

Чернігівська земля завжди була багата на літературні таланти.. Та, на жаль, багатьом із них так і не вдалося як слід розкритися. Одні співці були вбиті на льоту, інші замордовані в таборах, а ті, які повернулися до рідної домівки, не могли вже піднятися високо в небо поезії, бо крила були підтяті.

Ім’я поета Миколи Скуби нині добряче призабуте. Але в період, який передував Великій Вітчизняній війні, особливо в першій половині 30–х років, воно, без всяких перебільшень, було на устах у всіх справжніх шанувальників поезії. Одна за одною виходили тоді збірки його поезій.

Микола Якович Скуба народився в селі Горбове Новгород–Сіверського району в родині селянина – бідняка. Навчався в сільській, потім в тодішній міській семирічній школі та Київському кооперативному інституті, який закінчив у 1929 році.

По закінченні інституту Микола Скуба переїхав до Харкова і працював у газетах, видавництвах і, звичайно, писав вірші.

В 1931 – 32 рр. перебував на військовій службі в Дагестані. Там написав цикл віршів “3 дагестанського зошита”.

В 1933 р. працював у Київському видавництві, віддаючи вільний час літературній праці.

Віршуванням захопився ще в школі, а з 1928 р. його поезії публікуються на сторінках газет та журналів. Свій перший вірш надрукував у журналі “Советский крестьянин”.

Перша збірка поезій “Перегони” (1930) засвідчила прихід в літературу самобутнього, талановитого поета. 22-річним Микола Скуба став одним з керівників організації літераторів, завідуючим відділом поезії журналу “Нова генерація”, допомагав молодим поетам в їх роботі.

Через рік вийшла друга його збірка “Демонстрація”. Подальшим поетичним доробкам М. Скуби стали збірки “Пісні” та “Нові пісні”, видані відповідно у 1934 та 1935 роках. Вони засвідчили зростання поетичної майстерності нашого земляка.

У 1937 році він повністю завершив збірку віршів “Сопілка”, здав до видавництва, але вона, на жаль, так і не побачила світ. Не вдалося розпустити крила поетові. 12 вересня 1937 року Миколу Яковича було заарештовано як активного учасника контрреволюційної націоналістичної організації, яка готує терористичні акти проти керівників партії та уряду. Його звинуватили в тому, що він був учасником терористичної групи, яка готувала акцію проти секретаря ЦК КП(б)У т. Косіора, що він “отримав бомбу, яку мав кинути 1 травня 1937 року під час демонстрації в урядову трибуну...” Засудили Миколу Скуба до розстрілу. Вирок виконано в Києві 24 жовтня 1937 року.

Реабілітовано Миколу Яковича тільки через 20 років після його смерті, але до 1965 р. його твори не друкувалися. У 1965 році в Одеській друкарні вийшла збірка “Поезії”.

Поет активно відгукувався на всі явища життя, які поставали перед народом, і завжди йшов в перших рядах тих, хто творив це життя.

Та з особливою синівською любов’ю, з особливим трепетом, пише він про Десну, бори й луки, про земляків – поліщуків. Є ці мотиви у багатьох творах. І все ж чи не найповніше, найяскравіше говорить про рідний край Микола Скуба в поемі “Спомини”:

Гей, літа ж мої смагляві!
Ви завжди зі мною –
ви щораз в моїй уяві
встаєте з Десною.
Й береги деснянські бачу,
й гори ті крейдяні,
І луги, й озера –
наче
на кіноекрані.

Поема пахне Поліссям, Придесенням. І це зрозуміло, бо писав він “Спомини” у рідному селі, яке палко любив до останнього подиху.

Кращі поезії Миколи Скуби не втратили своєї цінності, вони працюють на відродження України.

ЛІТЕРАТУРА:

СКУБА М. Я. Поезії /Упоряд. та вступ. ст. Ф. Кириченка, Г. Сінька. – К. : Рад. письменник, 1965.– 158 с.: 1 л. портр.

СКУБА М. Автобіографія. З–за діброви, з–за діброви. Партизанська:[Вірші] //Рад. Полісся (Новгород – Сіверський).–1997.–24 груд.

СКУБА Микола Якович (1907 – 1939) //Письменники Радянської України. 1917–1987.– К.,1988.– С. 549.

МИКОЛА Скуба //З порога смерті...: Письменники України – жертви сталін. репресій /За ред. О. Мусієнка. – К., 1991.– С. 400.

БЛИСТАВЕЦЬ С. Повернутий із забуття: Поет Микола Скуба: трагедія таланту //Наш край (Чернігів).–1993. – 4 верес.

КИРИЧЕНКО Ф. Альманах літературної молоді: (Нове про Миколу Скубу) //Рад. Полісся.– 972.–14 груд.

КИРИЧЕНКО Ф. Микола Скуба – громадський діяч //Рад. Полісся. – 1970. – 11 лип.

КОВАЛЕНКО Л. Поет повернувся додому //Десн. правда. – 1965.–11 лип.

РЕП'ЯХ С. З вірою в серці і слові: До 90-річчя Миколи Скуби //Просвіта (Чернігів).– 1997.– 20 груд.

САНЖАРА С. Співець технічного прогресу: (До 64-ї річниці з дня народження М. Я. Скуби) //Рад. Полісся. – 1971.–18 груд.

САНЖАРА С. Спомини про пісняка //Рад. Полісся. – 1965.–20 квіт.

САНЖАРА С. Так формувався талант поета //Рад. Полісся. – 1969 – 18 груд.

СЛАВКО Р. Приречений жити //Рад. Полісся. – 1997. – 24 груд.

СПІВЕЦЬ нового життя: До 90-річчя нашого земляка М. Я. Скуби //Рад. Полісся.– 1997.– 24 груд

1120 РОКІВ (882) З ЧАСУ ПЕРШОЇ ЛІТОПИСНОЇ ЗГАДКИ

ПРО СМТ. ЛЮБЕЧ

ВІД КИЄВА МОЛОДШИЙ

У стародавньому літопису “Повесть временных лет” знаходимо розповідь про те, як князь Олег по дорозі з Новгороду до Києва захопив Любеч і посадив тут свого представника. Подія ця сталася 882 р. В історичній літературі, відомій сьогодні, стверджується, що тим олеговим представником був Мал Любечанин – батько оспіваних у билинах Добрині і Малуші.

Проте ще в 1864 р. відомий російський історик Дмитро Прозоровський, ретельно вивчивши приховану інформацію літопису, інші унікальні джерела, дійшов висновку, що Малк Любечанин не хто інший, як князь древлянський з дуже схожим ім'ям – Мал. Він зник зі своєї столиці Коростеня після жорстоких військових дій 945-946 років. Мал був винний у загибелі князя Київського Ігоря Рюриковича- чоловіка княгині Ольги і батька Святослава. Мал потрапив у полон. Його привезли до Любецького замку. Оскільки він не був холопом купленим, колишньому князеві дали ім'я Любечанин за місцем ув'язнення. В'язнем Любецького замку Мал пробув років дванадцять. Напередодні весілля дочки отримав свободу, але великої ролі при дворі Ольги не відігравав. Малк Любечанин був вже людиною немолодою, княжого імені йому не повернули. Жив у пошані, а державна роль перейшла до його дітей.

Російський історик Анатолій Членов з'ясував, що Любеч не був батьківщиною Малуші і Добрині. Намагання вченого відшукати в Любечі оселю Малка Любечанина виявилися марними. Бо його колискою був стародавній Коростень, столиця Древлянської землі, куди 945 року прийшов князь Ігор, щоб взяти з древлян непомірну данину. І, як засвідчують літописи, спровокував цих людей на повстання.

А от український письменник Семен Скляренко, автор історичних романів “Святослав” і “Володимир”, пов'язав Малка Любечанина і його дітей з Любечем своїм народженням.

Як би там не було, а Любеч літописний (давньоруське місто на місці сучасного селища міського типу Любеча Ріпкинського р-ну) відіграв значну роль в історії Чернігівщини. Це було одне з найбагатших міст у Придніпров'ї. Тут мешкало численне торгово-ремісниче населення. Любецькі купці вели торгівлю з Візантією, хозарами й арабським сходом. Про Любеч літописний як торгове місто з пристанню згадав у 949 р. візантійський імператор Костянтин Багрянородний у трактаті “Про управління державою.”

Перемога князя Мстислава Володимировича у Лиственській битві 1024 р. поблизу Любеча поклала початок відокремленню Чернігово-Сіверської землі від Києва.

На підставі аналізу археологічних і пісемних даних академік Б.О.Рибаків висунув припущення, що Любецький замок заснував Чернігівський князь Володимир Мономах (1074-1094). Він став резиденцією Чернігівських князів. Ймовірно, що саме тут відбувся Любецький з'їзд 1097 р. князів Київської Русі. Учасниками цього зібрання були великий князь Київський Святополк Ізяславович, Переяславський князь Володимир Мономах, Смоленський князь Давид Святославич, Чернігівський князь Олег Святославич, Володимир-Волинський князь Давид Ігоревич, Теревовський князь Василько Ростиславич. На Любецькому з'їзді досягнуто домовленості про припинення міжусобних воєн і проголошено для кожного князя право володіти успадкованими землями і не зазіхати на володіння інших князів.

Однак Любецький з'їзд не поклав край феодальним міжусобицям. У 1147 р. замок був спалений Смоленським князем Ростиславом. Значення Любеча як військово-політичного центру підірвав спустошливий половецький напад 1157 року. У 1159 році Чернігівський князь Святослав Всеволодович згадав його серед зруйнованих міст. Проте Любеч порівняно швидко відбудувався і набрав ваги.

Доля Любеча в XIII ст. невідома. Слідів золото-ординських руйнувань археологічними розкопками не виявлено.

У XIV-XVI ст. він входив до складу Великого князівства Литовського. Зберігав значення князівського замку, центру повіту Київської землі. Любеч літописний розташувався на Півночі Чернігівщини, займав пагорби лівого високого берега Дніпра.

На початку XVI ст. Любеч відійшов до Росії. За Деулінським перемир'ям 1618 р. підпав під владу Польщі. З 1648 р. – сотенне містечко Чернігівського полку. З 1708 р. Любеч належав Чернігівському полковникові Павлу Полуботку, а у XIX ст. – українським поміщикам Милорадовичам.

Любеч перебував у складі Чернігівського намісництва з 1782 р. З утворенням у 1802 р. губернії став центром волості Городнянського повіту. Згодом Любеч одержав статус містечка. У 1923-1962 рр. – райцентр.

Нині – селище міського типу. Розвинена харчова, переробна, легка промисловість. Працюють школи, лікарня, поліклініка, дитячі садки і ясла, бібліотека.

Серед пам'ятників архітектури – Полуботкова кам'яниця, Троїцька, Покровська, Миколаївська церкви, зведені у другій половині XVIII-поч. XIX ст.

З Любечем пов'язана діяльність українського живописця і гравера Івана Щирського (1650-1713). Тут у кінці 80-х рр. XIX ст. працювала вчителькою відома в Росії революціонерка Марія Ветрова (1870-1897).

У Любечі жив історик Г. О. Милорадович, у маєтку якого знаходилася багата бібліотека, архів і колекція художніх старовинних виробів.

Любеч вважався серед чернігівського дворянства містечком-курортом. Тут “можно отдохнуть и запастись новыми силами для предстоящей затем трудовой жизни зимою”. Щоліта приїздив сюди Чернігівський губернатор О. К. Анастасєв. Його люб'язно зустрічав хазяїн, граф Милорадович. 15 серпня 1900 р. Олександр Костянтинович, тепер вже колишній керівник губернії, знову відвідав Любеч. То була немолода людина з хворим серцем. У той же день стався останній серцевий напад, і О.К. Анастасєв помер. Його поховали у Любечі.

ЛІТЕРАТУРА:

- ЛЮБЕЧ //Прибавление к Черниг. епарх. известиям. – 1872. – №22. – С.461-472.
ЛЮБЕЧ //Истор.-стат. описание Черниг. епархии. – 1874. – Кн.6. – С. 213-225.

- ЛЮБЕЧ. Любеч літописний //Чернігівщина: Енцикл. довідн. – К., 1990. – С.419-422.
- ГЛЕМБОЦЬКА А. Щоб не загубився слід //Укр. культура. – 1997. – №11-12. – С.8. с-ще Любеч: історія та сучасне життя.
- ІВАНЕНКО К. Хай і від Києва молодший: Стор. іст. //Черніг. вісн. – 1999. – 23верес. – С.2.
- КОНДРАТЬЄВ І. Любецький замок і любецька околиця за часів Хмельниччини //Сіверян. літопис. – 1998. – №6. – С.29-36.
- КОСТЕНКО В. Любеч на порозі 3-го тисячоліття //Молодь України. – 1997. – 21 жовт. – С.3.
- КОТЛЯР М.Ф. Давньоруська державність: До і після Любеча: 900-річчя Любеч. з'їзду князів //Укр. істор. журн. – 1997. – №4. – С.19-28.
- ЛИТЕРАТУРА древней Руси: Хрестоматия /Сост. Л.А.Дмитриев; Под ред. Д.С.Лихачева. – М.: Высш. шк., 1990. – 544 с.
- До зб. увійшли “Повесть временных лет”, “Сказание о Борисе и Глебе”, “Поучение Владимира Мономаха” та ін. тв., в яких відображені стародавній Любеч і Чернігів.
- ЛЮБЕЦЬКИЙ з'їзд князів 1097 року в історичній долі Київської Русі: Мат. Міжнар. наук. конф., присвяченої 900-літтю з'їзду князів Київ. Русі у Любечі. – Чернігів: Сіверян. думка, 1997. – 216 с.: іл.
- ЛЮБЕЧ та його округа в 1726 р.: /Підгот.до друку, опису і передм. І. Ситого //Сіверян. літопис. – 1995. – №4. – С.39-53.
- МИЛОРАДОВИЧ Г. О. Містечко Любеч //Десн. правда. – 1993. – 23 січ.
- МИЛОРАДОВИЧ Г. А. Любеч и его святыня //Життя Полісся (Ріпки). – 1997. – 15 січ., 22 січ., 6 лют., 5 берез., 22 берез., 9 квіт.
- МИЦИК Ю. Відновлення Антонієвих Печер у Любечі (XVII ст.) //Київ. старовина. – 1996. – №2-3. – С. 78-82.
- ПАНЧЕНКО В. Геральдика сотенних містечок Чернігівщини //Сіверян. літопис. – 1997.- №5.- С.34-39.
- Символіка гербів Любеча, ін. міст.
- САПОН В. Білоуський волок: Гомін віків //Десн. правда. – 1991. – 17 січ.
- Прямий судоплавний шлях між Любечем і Черніговом часів Київ. Русі.
- САПОН В. Де над Дніпром ходила Артеміда... //Сіверян. літопис. – 1995. – №3. – С. 41-43.
- Походження топонімів Славутицького регіону: Любеч та ін.
- САПОН В. Як зветься ваше село //Життя Полісся. – 1995. – 17 груд. – С.3.
- Походження назв Любеча, ін. населених пунктів.
- ФЕДАКА С. Любецький з'їзд князів 1097 року – контрапункт давньоруської історії //Історія України. – 1999. – №15 (квіт.). – С.4-6.
- ШПИЛЕВСКИЙ Е. Любеч в памятниках и памяти //Черниг. полдень.- 1997.- 17 апр.- С.5.
- ЯНКО М. А. Топонімічний словник-довідник. – К.: Знання, 1998. – 432 с. С. 217: смт. Любеч.

90 РОКІВ

**ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Р. М. ОКІПНОЇ (1912–1942) –
УКРАЇНСЬКОЇ АРТИСТКИ**

ДІВЧИНА З ЛЕГЕНДИ

Ім'я Раїси Окіпної золотими літерами вписано в історію Великої Вітчизняної війни. Член Київського підпілля, закатована фашистами. Посмертно нагороджена орденом Вітчизняної війни 1 ступеня

Раїса Окіпна народилася 1912 року в в родині священослужителя Капшученка в Чернігові. Мати Анастасія Павлівна–уродженка села Хотівлі Городнянського р-ну.

З дитинства Рая любила співи. Якось до Чернігова на гастролі прибув Київський театр російської драми ім. Лесі Українки. Місцевий театр віддав йому свою сцену (нині тут обласна філармонія). Це було майже поруч, і Рая кожного дня бігала на вистави, які їй дуже подобалися. Особливо музичні. Вдома дівчинка сідала за фортепіано і співала. Співала так чудово, так пристрасно, що її почула актриса Валерія Драга. На прохання Валерії костюмерка Стеха Тихончик побігла до сусідів і привела смагляве дівча. Дівчину полюбили митці Київського театру, радили вчитися. І Раїса почала мріяти про консерваторію. Але скоїлось лихо: заарештували батька. Мати, аби врятувати дочку, видала її заміж за інженера Окіпного. Однак подружнє життя не склалося.

Про Раїни біди дізналася Стеха Тихончик і покликала до себе, в Київ. У виставі театру ім. Л. Українки “Таланти і поклонники” вона виконала сольну партію. А коли співала арію “Кармен”, краса голосу, темперамент підкорили всіх. І ніхто не міг подумати, що незабаром образ Кармен стане справжньою зброєю підпільниці Раїси Окіпної.

А потім – Київська консерваторія без відриву від театру, виступи у Вінниці у виставі “Запорожець за Дунаєм”. Вона Одарка. Знаменитий Михайло Донець – Карась. Це був чудовий дует. За порадою Михайло Донця Раїсу слухає комісія Київської опери. Молоду співачку приймають до столичної оперної трупи. Знову Київський театр ім. Л. Українки. Тут Володимир Неллі ставить “Живий труп” за п’есою Л. Толстого. Раїса співає “Невечірню”.

Прем’єра вистави відбулась 20 жовтня 1940 року. А потім – війна. Окупаційна влада не поспішала з відкриттям театру, але Раїса Окіпна завойовувала популярність. Співала на банкетах, на офіційних церемоніях, співала, здригаючись від огиди, за наказом свідомості: кожен новий “прихильник” – гітлеровець – це розгадка військової таємниці. А потім була промова на відкритті нового сезону Київського оперного театру. В костюмі Кармен Раїса підійшла до мікрофону. Вона зверталась до друзів, сподіваючись, що її зрозуміють. Раїса говорила про необхідність контактів у важкі часи. Співачка дякувала німецькому командуванню за можливість співати для її народу. Голос Раїси почули у бліндажі члени Військової Ради Південно–Західного фронту і зрозуміли, що група Івана Кудрі, з якою співпрацювала Раїса Окіпна, втратила зв’язок із Центром, потребує негайної допомоги. Через два дні до Києва вирушили зв’язкові. Гестапівці відчули в словах Раїси таке, що їх збентежило. Тоді і підіслали до неї досвідченого агента... Раїсу заарештували у Володимирському соборі.

Багато років після війни на сцені Київського театру імені Лесі Українки з’являлась жива Раїса Окіпна у виставі “Київський зошит” за п’есою Вадима Собка із такими словами: “Ми вмерли в темну листопадову ніч... І коли ви проходите вулицями нашого чудового міста, згадуйте інколи, що на лавочці, де ви вперше поцілували свою кохану дівчину, колись сиділа людина з листівками біля серця і з гранатою в кишені, людина, яка була справжньою душею нашого міста. Їй не поставили пам’ятників, про неї навіть мало хто знає, але вона – Київ, вона – народ. І перемогти її не може ніхто!..”

А ще вона – чернігівка. І про це пам’ятають її земляки.

ЛІТЕРАТУРА:

ВІРИНА Л. Сходинки подвигу //Музи тоді не мовчали. 1941-1945: Спогади, нариси, статті, замітки. – 2 – е вид., доп. – К.: 1985.– С. 206–211.

ДВА ГОДА над пропастью: Репортаж о Максиме и его товарищах //Чекисты: Сб. – М.:1972. – С. 212–233.

ЄВСІЄНКО М. Р. Окіпна – наша землячка //Сіл. новини (Городня). – 1974. – 19 жовт.

КАНЮКА М. Рассказ об отважном чекисте. – М.: Политиздат, 1977. – 119 с.

С. 4-5, 23-25, 51-52, 55, 63-65, 72-73, 77-80, 85, 97, 100-101, 118-119: Про Р.М. Окіпну.

СТУДЬОНОВА Л. Чернігівський соловейко //Комс. гарт. – 1985.–15 серп.

СОБКО В. Киевская тетрадь: Драма в 3 – х действиях //Собко В. Второе свидание: Пьесы /Пер. с укр. – М., 1983. – С. 217 – 270.

Склали: Л. В. Студьонова, Н. Ф. Гонза
Відп. за вип. : П. В. Грищенко
Комп'ютерний набір: Л. В. Студьонова
РИЗОГРАФ ОУНБ ІМ. В. Г. КОРОЛЕНКА, ТИРАЖ 70.